

LATŠO DIIVES

Opetushallituksen romaniväestön tiedotuslehti

2 • 2020

Kieli on ihmisen
kaikki!
Sivu 4

Elämäntapana
romanikielen
puhuminen,
sivu 9

Kuulumisia
Uudeltamaalta,
sivu 12

Uusi oppimateriaali
laittaa oppilaat
samaistumaan romanien
elämään ja historiaan,
sivu 26

Tässä numerossa >

3 Pääkirjoitus

4 Kieli on ihmisen kaikki!

5 Milloin kielen elvytys onnistuu?

9 Elämäntapana romanikielen puhuminen

12 Kuulumisia Uudeltamaalta

19 Romanikielen ja -kulttuurin opetus tuo ymmärrystä romaneja kohtaan

21 Romanikielen ja -kulttuurin tutkimus ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus Helsingin yliopistossa

24 Romanilapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

26 Opetushallituksen uusi oppimateriaali laittaa oppilaat samaistumaan romanien elämään ja historiaan

28 Kahvikupin mittaiset terveiset

31 Minun mielestäni

33 Jenni Helakorven väitöstutkimus

34 Ajankohtaista

LATŠO DIIVES

Opetushallituksen romaniväestön tiedotuslehti 2 • 2020

TOIMITUS

Opetushallitus
Romaniväestön koulutus
PL380, 00531 Helsinki

TILAUKSET JA

OSOITTEENMUUTOKSET
miriam.schwartz@oph.fi

Osoitteen muutoksen yhteydessä tulee mainita myös entinen osoite.

PÄÄTOIMITTAJA

Miriam Schwartz
miriam.schwartz@oph.fi

TOIMITTAJA

Susanna Rajala
susanna.rajala@oph.fi

ULKOASU JA TAITTO

Innocorp Oy
Milla Toro
milla.toro@innocorp.fi

KANNEN KUVA

Susanna Rajala

PAINOPIIKKA

Grano Oy
ISSN 1238-4593

OPETUSHALLITUS
UTBILDINGSSTYRELSEN

Kuvaaja: Mona Salminen

Muistan kouluikäisenä, kuinka heräsin äidinkielen tunneilla eloon. Kirjoittaminen, lukeminen ja äidinkielen parissa askartelu oli oppiaineista mieluisinta. Koin, että itseni ilmaiseminen edellyttää käyttämäni kielen tuntemusta. Monet oppilastovereistani irvistelivät, kun rallattelin sijamuotoja välitunneilla ja hypin hyppynarua inessiivin ja elatiivin tahtiin. Ajallaan kirjoittamisesta tuli tärkein terapiavälineeni. Osasin sanoittaa ajatuksiani ja tunteitani parhaiten kirjoittamisen avulla.

Kun olin lapsi, matkustelimme perheenä hyvin paljon. Pääasiassa nämä olivat vanhempieni työmatkoja, jotka edellyttivät ajoittain asumista eri puolilla Eurooppaa. Kotikoulu tuli tutuksi, mutta samalla myös erilaiset kielet ja varsinkin alueelliset romanikielen murteet. Lapsena kieliä oppii parhaiten ja nuo ajat jäivät pysyviä muistijälkiä, joiden avulla kykenin vielä aikuisenakin kommunikoidaan toisen äidinkieleni, romanikielen avulla eri puolilla maailmaa. Samoilla matkoilla opin laulamaan paikallisia kansanlauluja romaniksi. Näistä lauluista koottiin aikanaan äänitekin, mutta hienoimpana asiana koin eräänlaisen kansallisympäyden sekä tunnerikkauden, jota tunsin esittäessäni romanikielisiä lauluja.

Suomen romanikieli on vaarassa hävitä ja tarvitsemme toisiamme, jotta voittaisimme elvytystaistelun. Romanikielen elvytysohjelma on aloitettu ja asiantuntijaryhmä on kokoonnutun aiheen tiimoilta jo useamman kerran. Muun muassa tästä aiheesta voimme lukea tämän kertaisesta lehdestämme. Teemanamme on kielen merkitys ja erityisesti romani-kielen elvytyksen tärkeys.

*”Kirjaimin kuvailevin,
kielin kuuluv.
Kaikkein kevyimmin,
kokoan ja kartoitan.
Tunteeni tukevimmat,
terävimmät ja taakoittavimmat.
Ihanimmat ja innoittavimmat.
Pehmeimmät ja polttavimmat.
Rivi riviltä, lause lauseelta.
Sieluni ja sydämeni,
mietteeni moninaiset.
Tuntoni ja tarpeeni,
haavat haalenneetkin.
Puran pala palalta.
Sanoilla sanoitan.”*

Yhteiskuntamme tilanteesta johtuen olemme olleet Opetushallituksessa useiden haastavien kysymysten edessä. Virastomme on kuitenkin kyennyt vastaamaan nopeasti muuttuviin tilanteisiin ja tarjonnut välineitä maamme koulutuksen järjestäjille. Etäkokouksista on tullut arkipäiväinen työskentelytapamme. Olemme pysyneet ajan hermolla ja suorittaneet annetuista tehtävistä ilman kasvokkaisia kohtaamisia. Tähän perusedellytyksenä on ollut kyky kommunikoida. Ilmaissimme itseämme, rakennamme yhteiskuntaamme ja tuemme toisiamme vaikeinakin aikoina kielen avulla.

Toivotan lukijoillemme rauhallista ja kielellisesti rikasta joulunaikaa! *

Miriam Schwartz

Kieli on ihmisen kaikki!

Abraham Lincoln pohti aikanaan, että jos saisi kuusi tuntia aikaa kaataa puun, neljä ensimmäistä tuntia hän käyttäisi kirveen teroittamiseen. Entistä useampi meistä, minä myös, teen työtä kielelläni. Se on tärkein työkaluni, minun kirveeni. Sen terän purevuus ratkaisee, saanko omat puuni kaadettua.

Kielen terä ei käytössä tylsisty, mutta voi yksipuolistua. Hallinnossa työskennellessäni minulle tulee palava tarve lukea kaunokirjallisuutta. A4-muistiokieli ohjaa pois oivaltavasta, suoraan ytimeen osuvasta ilmaisusta.

Demokratia on kielen armoilla. Selkeä kieli päästää jokaisen kansalaisen vallan kammareihin. Salaileva, asiantuntijuuden kaapuun puettu vaikeaselkoinen kieli taas lyö oven kansalaisen nenän edestä kiinni, usein pysyvästikin.

Kieli kantaa mukanaan merkityksiä. Se kertoo asiasisältöään enemmän viestijän maailmankuvasta, arvoista ja asenteista. Kieleen sitoutuvat ajatustavat ja mielenmallit ovat esivanhempiemme kuuluva viesti meissä, yhtä vahva kuin perityt kasvonpiirteet. Samoin uudet asiat tulevat kielen mukana, ne eivät ole yhteistä omaisuuttamme ennen kuin puemme ne kielen ja sanojen muotoon.

Kieli on ihmisen evoluution huippusaavutus, tiukasti sidoksissa kulloiseenkin kulttuuriin, jossa elämme. Yhteis- elomme ja kehittynyt yhteiskuntamme on ollut mahdollista kielen avulla, kieli on tehnyt jokaisen käsistä kaikkien kädet. Kykenemme saamaan aikaan yhdessä asioita olematta fyysisesti lähekkäin.

Kuinka paljon aikaa meistä kukin käyttää kirveensä teroittamiseen? Kun puhumme vierasta kieltä, kiinnitämme erityistä huomiota siihen, meneekö viesti perille, tulemmeko ymmärretyiksi, puhummeko ”oikein”. Äidinkielellä sen sijaan lähtökohtaisesti oletamme, että viesti menee perille. Kokemuksesta tiedän, että ei mene.

Nina Rodionoff

Me ihmiset olemme kovin erilaisia, vaikka puhuisimme samaa kieltä. Toisen vahvuus on luvuissa, toisen sosiaalisuudessa. Yhdelle maailma näyttyy tiloina ja avaruuksina, toiselle se soi musiikkina. Luontaiset vahvuutemme vaikuttavat suuresti myös siihen, miten itseämme ilmaisemme, vaikka puhuttu kieli olisi sama.

Sanoittajat tekevät tulevaisuuden. He synnyttävät merkityksiä, saavat tolkkua ja tekevät selkoa siitä, mitä ihmettä täällä oikein tapahtuu. Sanat ovat tekoja. Sanoilla on merkitystä.

Kieli on ihmisen kaikki. Eri kieliin sisältyy erilainen maailmankuva, ymmärrys siitä, miten maailma toimii. Kuvaako kieli aikaa pituuden vai koon mittana, vaikuttaa tapaan hahmottaa maailmaa. Ei ole merkityksetöntä mistä kielistä sanojen ja sanontojen lainaukset tulevat, koska mukana seuraa maailmankuva. Useampia kieliä osaavat voivat hakea ja vertailla erilaisia tapoja kuvata ja hahmottaa maailmaa.

Kunkin kielikulttuurin omat kirjailijat, elokuvan tekijät, muusikot, kuvataiteilijat ja muut tarinankertoajat ovat

elintärkeitä, koska he sanoittavat, kuvittavat ja luovat yhteistä todellisuuttamme. Vähemmistökielten puhujat ymmärtävät arjessaan sen, mikä kaikkien pitäisi havaita: kannattaa arvostaa kykyä kertoa ja kokea tarinoita omasta todellisuudestaan omalla kielellä.

Meidän tulee olla paitsi luovia myös tietoisia kielenkäyttäjiä. Muuten on vaara, että kielen sisältämät ajattelumallit ohjaavat meitä polullamme huomaamattamme sinne, minne emme halua päätyä.

Murroksen keskellä on olennaista osata hyödyntää perinteen ja uuden myönteinen jännite. Luku- ja kirjoitustaito ja digitalisaatio asetetaan helposti vastakkain, toinen toisensa poissulkevaksi. Silloin toimimme tyhmästi. Luku- ja kirjoitustaito on kansalaisuuden ydintaito tulevaisuudessakin. Digitalisaatiosta ei pidä humaltua. Sitä ei myöskään pidä tyrmentä kaiken pahan alkuna.

Jo viisivuotiailla lapsilla keskenään voi olla kielelle altistumisessa 30 miljoonan sanan ero. Kodin lukemisen kulttuurilla on suurempi merkitys lapsen koulumenestykseen ja elämässä pärjäämiseen kuin vanhempien taloudellisella tai sosiaalisella taustalla. Koska kaikki vanhemmat haluavat lapsilleen hyvää, yhteisestä lukuhetkestä kannattaa tehdä päivittäinen rutiini. Luokaa yhteinen rauhallinen välittämisen hetki kirjan tarinan äärellä. Se on parasta, mitä voimme lapsillemme antaa. *

Olli-Pekka Heinonen
pääjohtaja
Opetushallitus

TEKSTI Leena Huss

Milloin kielen elvytys onnistuu?

Mitä on kielen elvytys?

Kielen elvytyksellä tarkoitetaan heikentyneiden tai uhanalaisten kielten vahvistamista eri tavoin. Voidaan esimerkiksi pyrkiä lisäämään kielen puhujien määrää, parantamaan olemassa olevien puhujien kielitaitoa tai laajentamaan kielen käyttöalueita. Tärkeä osa kielen elvytystä on puhujien ja potentiaalisten puhujien oma kiinnostus ja halu osallistua elvytystyöhön, koska tutkimus ja kokemukset eri puolilta maailmaa ovat osoittaneet, että kieltä on hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta, säilyttää ja vahvistaa pelkästään ulkopuolisin voimin. Toisaalta vähemmistöt tarvitsevat myös yhteiskunnan tukea, ja on tärkeää, että sekä yhteiskunta että kielivähemmistöt tekevät yhteistyötä pysyvien tulosten saavuttamiseksi.

Kieltä elvytetään nykyään eri puolilla maailmaa ja hyvin erilaisissa olosuhteissa. Näyttää kuitenkin siltä, että onnistuneilla elvytysliikkeillä on tiettyjä yhteisiä piirteitä. Yksi niistä on, että työ perustuu vahvasti kieliyhteisön esittämiin tarpeisiin. Tarpeet tulee kartoit-

taa ja niihin tulee vastata, jotta päästäisiin tuloksiin.

Elvytystyön täytyy myös olla niin monipuolista, että se tavoittaa vähemmistöyhteisön eri ryhmät: lapset, nuoret ja aikuiset, erityisesti ikääntyneen sukupolven edustajat. Vähemmistöt voivat olla hyvinkin erilaisia, mutta myös samaan vähemmistöön kuuluvilla voi olla hyvin erilaisia tarpeita. Joku on kasvanut vähemmistökulttuurissa, mutta menettänyt kielensä myöhemmin elämässä. Toisilla ei ole koskaan ollut mahdollisuutta omaksua kieltä, mutta jotkut heistä haluavat antaa lapsilleen tai lapsenlapsilleen mahdollisuuden kieleen ja kulttuuriin. Jotta lapset ja nuoret saataisiin kiinnostumaan omasta kielestä, on tärkeää tarjota niin monipuolisia ja houkuttelevia toimintoja, että kielen oppiminen ja käyttäminen tuntuu heistä hauskalta ja mielekkäältä.

On myös aikuisia, jotka jossain elämänvaiheessa päättävät ottaa takaisin suvun kielen. Viime aikoina on alettu kiinnittää yhä enemmän huomio-

ta siihen, ettei se aina ole niin helppoa. Esteenä voivat olla erilaiset psykologiset tekijät, jotka puolestaan liittyvät aikaisempiin negatiivisiin kokemuksiin ja historialliseen traumaan. Vaikka ilmiö on hyvin tuttu monista tutkimuksista, siihen on ollut vaikeata vastata tarjoamalla esimerkiksi kielikursseja ja rohkaisemalla ihmisiä ottamaan osaa niihin. Pohjois-Norjassa toimivan saamen kielen keskuksen johtaja Jane Juuso tarttui ongelmaan ja kehitti psykologisen menetelmän, jossa opintopiirien ja mentorien avulla autettiin halukkaita pääsemään kynnyksen yli ja uskaltamaan käyttää kieltä eri tilanteissa. Monet olivat hyvin epävarmoja taidoistaan, ja sen tähden oli tärkeää, että ympäristö suhtautui suvaitsevasti mahdollisiin virheisiin.

Elvytystä tukee myönteinen ja kannustava ilmapiiri, jossa kieltä opettelevien puheeseen ei suhtauduta liian kriittisesti. Monesti työtä vaikeuttaa se, että jäljellä olevat äidinkielliset puhujat

eivät hyväksy ”uusien puhujien” käyttämää kieltä ja oppimistilanteesta tulee negatiivinen – pahimmassa tapauksessa kieltä opetteleva vaikenee täysin ja siirtyy takaisin enemmistökielen. Oppijat tarvitsevat apua kielen puhujilta, mutta apua voi antaa hyvällä ja kannustavalla tavalla silloin kuin oppija sitä tarvitsee ja pyytää. Virheiden tekeminen oppimisvaiheessa on luonnollista ja jopa tarpeellista. Kuten inarinsaamen elvytystä tutkinut Annika Pasanen on todennut: ”Vain sellainen kieli voi elpyä, jota on lupa puhua puutteellisesti.”

Kielivähemmistöön kuuluville on myös tyypillistä, että monet osaavat puhua kieltä ainakin jonkin verran, mutta eivät pysty lukemaan tai kirjoittamaan sitä. Nyky-yhteiskunnassa kirjoitettu kieli on tärkeä ja sen käyttäminen merkitsee paljon identiteetille ja itsetunnolle. Sen tähden on tärkeää, että kiinnostuneille tarjotaan mahdollisuuksia oppia kieltä sekä suullisesti että kirjallisesti. Koulun osuus tässä on hyvin tärkeää.

Kielen elvytyksen täytyy siis vastata moniin erilaisiin tarpeisiin, ja kielij- ja kulttuuritukea täytyy räätälöidä sen mukaisesti. Ei ole kuitenkaan aina niin helppoa tarjota kaikille kiinnostuneilla todellisia mahdollisuuksia kielen oppimiseen ja käyttämiseen. Elvytystyön pitää sen tähden olla avointa ja kunnioittavaa. Kieliyhteisön jäsenten tulee saada ilmaista mielipiteensä tiedottamisesta, työtavoista, erilaisista tilaisuuksista ja muusta. Tärkeimpänä tavoitteena tulee aina olla vähemmistöön kuuluvien oma aktivoituminen ja osallistuminen, koska se on tärkeää elvytyksen onnistumisen kannalta. Vauhti ei kuitenkaan saa olla niin nopeaa, että se pelästyttää ja karkottaa kiinnostuneita. Täytyy ottaa huomioon, että aikaisemmat raskaat kokemukset voivat vaikeuttaa monien, erityisesti vanhempien ihmisten osallistumista kielen elvytykseen.

Kaikki sukupolvet mukaan!

Kun kieli on heikentynyt, pitää löytää tapoja saattaa eri sukupolvet yhteen. Vanhemmalla polvella on yleensä tietoa ja taitoa, jota muut ovat menettäneet, ja sen tähden heidän osuutensa kielen elvytyksessä on tärkeä, joissain tapauksissa suorastaan ratkaiseva. Tämä huomattiin 1980-luvulla Uudessa Seelannissa. Siellä todettiin, että maorikielen taito oli melkein kokonaan hävinnyt lasten vanhemmilta, vaikka isovanhempien joukossa oli vielä monia, jotka puhuivat kieltä äidinkielenään. Kehitettiin niin kutsuttu Kohanga Reo eli idea kielipesästä, eräänlainen silta pienten lasten ja isovanhempien välille. Alle kouluikäiset lapset saivat päivittäin tavata isovanhempien sukupolven kuuluvia ja oppia heiltä kieltä ja kulttuuria, jota heidän omat vanhempansa eivät enää pystyneet antamaan lapsilleen.

Toinen tapa palauttaa sukupolvien välistä kielen ja kulttuurin siirtoa on järjestää toimintoja, jotka on tarkoitettu koko perheelle. Lapset, vanhemmat ja isovanhemmat tapaavat, tekevät yhdessä mielenkiintoisia asioita ja kieli on mukana luonnollisena osana. Kun on kyse kielistä, joilla on hyvin vähän puhujia ja joita kaikkiin sukupolviin kuuluvat haluavat ottaa takaisin,

pienimuotoisetkin sukupolvia ylittävät hankkeet voivat johtaa yllättävän hyviin tuloksiin. Leanne Hinton on kirjassaan *Bringing our languages home* koonnut kertomuksia siitä, miten yksittäiset perheet ovat hyvin vaikeissa olosuhteissa onnistuneet ottamaan takaisin suvun kielen, joskus jopa sana sanalta, sitä mukaa kuin perheessä opittiin uusi sana tai fraasi.

Jos vanhempia kielenpuhujia on vaikea tavoittaa, voidaan projektimuodossa järjestää niin sanottua mentoroimintaa. Se kehitettiin alun perin Kalifornian alkuperäiskansojen parissa, mutta nykyään sitä järjestetään eri puolilla maailmaa, myös Suomen ja Ruotsin saamelaisten toimesta. Tarkoituksena on saattaa kieltä opettelevat yhteen kieltä ja kulttuuria taitavien, usein vanhempien ”kielimestarien” kanssa. Kieltä käytetään erilaisissa luonnollisissa tilanteissa, laitetaan esimerkiksi yhdessä ruokaa, ja koska toiminta on hyvin konkreettista, oppilas pysyy mukana, vaikka ei vielä ymmärtäisi paljoakaan kieltä. Yleisemmin mentori-idea voi myös soveltaa niin, että yksittäisille halukkaille yritetään löytää kielitaitoisia keskustelukumppaneita, jotka tapaavat

toisiaan fyysisesti tai netissä säännöllisiin väliajoin.

Lapset ja nuoret kielen tulevaisuus!

On tavallista, että uhanalaisia kieliä puhuvat enimmäkseen aikuiset ja vanhempi polvi, vähiten lapset ja nuoret. Tulevaisuuden kannalta kuitenkin juuri lapset ja nuoret ovat avainasemassa, ja siksi tarvitaan erityisiä toimia vahvistamaan lasten, nuorten ja nuorten aikuisten mahdollisuuksia ja halua omaksua vähemmistökieltä. Tähän kuuluu luonnollisena osana myös se, että edistetään vanhempien pyrkimyksiä antaa lapsilleen vähemmistökieli. Ruotsissa ruotsinsuomalaisten, tornionlaaksolaisten ja saamelaisien nuorisjärjestöt ovat kehittäneet omia niin sanottuja kielipakettejaan innostamaan nuoria vanhempia käyttämään omaa vähemmistökieltään kotona. Vanhemmille annetaan tietoa kaksikielisydestä ja esitellään muiden vanhempien kokemuksia. Paketit sisältävät myös pelejä, lauluja ja muuta materiaalia, joiden tarkoituksena on helpottaa ja kannustaa kielen käyttämistä arkioloissa.

Monen mielestä nuoret ovat ongelmallinen ryhmä elvytyksessä: enemmistöyhteiskunta, sen nuorisokulttuuri ja sen näkemys kielistä vaikuttavat heihin vahvasti. Monesti uskotaan myös, että nuoret pyrkivät pois aikaisemmas- ta elinympäristöstään, mikä puolestaan vieroittaa heidät kotiympäristön kielestä ja kulttuurista. Toisaalta tilanne ei ole enää sama kuin ennen, kun usko- tiin, että oli vain kaksi vaihtoehtoa: pysyä vanhassa elinpiirissään ja säilyttää kieli ja kulttuuri, tai valita enemmistö- kieli vapaan liikkumisen, koulutuksen tai työmahdollisuuksien tähden. Nyky- ajan nuorilla on myös mahdollisuus valita sekä että: säilyttää ja kehittää vähemmistökieltään eri ympäristöissä, osana omaa monikielisyyttään. Useam- man kuin yhden kielen käyttäminen eri tilanteissa on nykyään itsestäänsel- vyyttä varsinkin nuorille, ja vähemmis- tökieli on monelle tärkeä osa omaa monikielisyyttä.

Toimivia ja houkuttelevia vaihtoehtoja on kehitettävä yhteistyössä nuorten ja nuorten aikuisten kanssa. Nuoret elävät osittain toisenlaisessa maailmas- sa ja toisenlaisten paineitten alla kuin heidän vanhempansa ja muut aikuiset. Esimerkiksi saamelaisien paris- sa on todettu, että nuorille suunnattu toiminta on tuloksekkainta, kun ideat tulevat nuorilta itseltään. Norjassa ja Ruotsissa nuoret saamelaiset ”kie- lilähettiläät” ovat kiertäneet kouluissa kertomassa saamelaisista ja saamelais- kulttuureista. He voivat myös vahvis- ta muita saamelaisnuoria kertomal- la, miksi kieli ja kulttuuri ovat heistä itsestään niin tärkeitä. Nuoret tietä- vät parhaiten, mikä kiinnostaa muita nuoria ja mitä kanavia kannattaa käyt- tää. Useat nuorten projektit hyödyn- tävät esimerkiksi erilaisia digitaalisia ratkaisuja ja sosiaalista mediaa, joiden asema monen nuoren elämässä onkin huomattava.

Turvallinen ympäristö houkuttelee puhumaan

Uhanalaisten kielten puhujat tuntevat itsensä usein hyvin yksinäisiksi ja tarvitsevat tilanteita, joissa oman kielen käyttäminen on toivottua, luonnollis- ta ja arvostettua. He tarvitsevat myös yhteyttä toisiin samassa asemassa ole- viin ihmisiin, joilla on samanlaisia ongelmia ja ilon aiheita. Sen sijaan, että vähemmistökielen puhuja oli- si aina poikkeus säännöstä, hän voi sellaisissa tilanteissa ja tapah- tumissa tuntea, ettei ole yksin ja että on turvallisia hetkiä, jolloin oma kieli ja oma kulttuuri ovat itsestään selvä valinta.

Turvallisten tilanteiden tai tilojen luominen on erityisen tärkeää, kun on kyse lapsis- ta ja nuorista. Heidän täy- tyy saada kokea, että on olemassa muita lapsia ja nuoria, joilla on saman- laisia kokemuksia ja tai- toja ja että ne ovat arvokkaita samoin kuin enemmistökieli ja -kult- tuuri ovat arvokkaita. Turvallisia tilan- teita voivat olla esimerkiksi kielileirit,

kerhot tai muut yhteiset toiminnot, joissa vähemmistökieli ja -kulttuuri on olennaisena osana. Silloin kielen käyt- tö ”normalisoituu” ja on helpompi ylit- tää kynnys ja ryhtyä puhumaan kieltä. Sellainen lisää myös lasten tietoisuutta perintönä saamansa kulttuurin ja kie- len arvosta.

Monet tutkimukset ovat osoit- taneet, että on vaikeaa elvyttää kiel- tä pelkästään kouluopetuksen avulla jo senkin vuoksi, että kieltä opetetaan usein aivan liian vähäisessä määrin. Koulun piirissä on kuitenkin erilai- sia tapoja antaa vahvaa tukea vähem- mistökielille ja nostaa vähemmistökieli esille lasten arjessa. Yksi niistä perus- tuu alun perin Kanadassa kehitettyyn kielikylpymetodiikkaan. Sitä voidaan soveltaa kielenelvytystilanteessa niin, että vähemmistökieltä taitamattomia tai sitä vain vähän osaavia lapsia ope- tetaan vähemmistökielillä eri aineissa. Opettajat ovat kaksikielisiä ja käyttä- vät kielikylpykieltä johdonmukaisesti, kun taas lapset saavat käyttää vahvem- paa kieltään niin kauan kuin he tarvit-

sevat sitä. Kielikylpyopetus tarjoaa lapselle turvallisen ympäristön, missä hän voi vähitellen omaksua sukunsa alkuperäiskielen.

Jos kokonaisen kielikylpykoulun tai -luokan perustaminen on vaikeaa, kielikylpyopetusta voidaan myös antaa pienimuotoisesti muuten enemmistökielissä koulussa, varhaiskasvatuksessa tai jopa vapaa-ajalla. Ruotsissa toimii nykyään jonkin verran lasten päiväkoteja, joissa toiminta on tietyn osan päivästä pelkästään vähemmistökielistä. Esimerkiksi Luulajan kunnassa Pohjois-Ruotsissa on päiväkotia, jossa on ruotsin lisäksi suomen-, saamen- ja meänkielisiä ryhmiä. Lapset saavat kuusi tuntia päivittäin kielikylpyä omassa kielessään, ja muuten, aamuin ja illoin, lapset kuulevat myös ruotsin kieltä ja leikkivät toistensa kanssa yli kielirajojen.

Kieli ja kulttuuri kuuluvat yhteen

Kieli ei ole pelkästään kommunikaatioväline, vaan se on tärkeä osa kulttuuria. Kielen kautta kulttuuri säilyy ja siirtyy seuraavalle sukupolvelle, ja se heijastaa puhujiensa arvoja ja maailmankuvaa. Kieli vahvistaa myös siteitä vähemmistöön kuuluvien välillä, ja kielen ja kulttuurin takaisin ottaminen parantaa aikaisemman sulauttamispolitiikan aiheuttamia haavoja. Elvytys ei sen tähden ole pelkästään kielen pelastamista, vaan myös kieliyhteisön voimaantumista ja yksilöiden ja ryhmien hyvinvoinnin lisäämistä.

Kielen ja kulttuurin yhdistäminen antaa elvytystyölle kestävä pohjan, kun suunnitellaan esimerkiksi paikallisia kielenelvytyskursseja, kielikylpyleirejä tai vaikkapa mentoriohjelmaa. Perinteiset käsityöt, ruoanlaitto, musiikki, taide ja muut kulttuuriin liittyvät toiminnot herättävät kiinnostusta ja helpottavat kielen omaksumista, koska huomio kiintyy yhteiseen tekemiseen sen sijaan että kielen opet-

teleminen olisi koko ajan keskiössä. Mentoriohjelman suuri suosio perustuu todennäköisesti ainakin osittain siihen, että kieltä osaamatonkin pystyy alusta alkaen osallistumaan toimintaan ja pääsee kuuntelemaan puhetta, kunnes alkaa ymmärtää ja voi lopulta itsekin osallistua keskusteluun.

Ulkopuolinen apu vahvistaa

Kielen elvytys on niin suuri tehtävä, että myös ulkopuolisia voimia tarvitaan hyvään tulokseen pääsemiseksi. Meidän oloissamme kyseeseen voivat tulla kunnat ja paikalliset yhdistykset, seurakunnat, koulujen iltapäivätoiminta, yritykset ja muut, jotka voivat jollain tavoin kantaa kortensa kekoon. Joskus kyse voi olla vähemmistökielistä mainostauluista tai muista kilvistä, joskus jonkinlaisista vähemmistökielistä palveluista tai tempauksista. Jotta elvytys vahvistuisi, olisi tärkeää, että myös ulkopuoliset ja kieltä taitamattomat saataisiin mukaan tukemaan yhteistä työtä. Yhteistyön kautta tieto leviää ja syntyy myönteisiä asenteita kieltä kohtaan. Silloin voidaan myös tavoittaa enemmän kielen elvytyksestä kiinnos-

tuneita, jotka eivät alun perin ole löytäneet vähemmistökielen pariin.

Projektiajattelusta jatkuvaan työhön

Monet onnistuneet kieliprojektit eivät johda pysyviin tuloksiin, vaan unohtuvat kun rahoitus on loppunut ja tulisielut ovat väsyneet anomaan uutta hankerahoitusta. Jotta kielet saadaan säilymään ja välittymään polvelta toiselle, työn on jatkuttava tasaisesti koko ajan.

Asenteisiin vaikuttaminen vie aikaa, samoin kuin kovia kokeneiden ihmisten rohkaiseminen niin että he uskaltavat panostaa omaan tai lastensa vähemmistökieleen ja -identiteettiin. Nuoria kiinnostavien työtapojen luominen vie myös aikaa. Siksi tarvitaan pysyviä rakenteita ja henkilöitä, joiden erityistehtävänä on kielen säilymisen ja elvytyksen edistäminen. *

Leena Huss
professori (em.),
Uppsalan yliopisto
Romanikielen elvytysohjelman
asiantuntijaryhmän jäsen

Teksti/koonti: MIRIAM SCHWARTZ

Elämäntapana romanikielen puhuminen

Elämä sisältää eri ulottuvuuksia, joiden kautta voimme rakentaa mieleistämme arkea. Tavoista tai tottumuksista voi kehittyä harrastuksia ja parhaimmassa tapauksessa voimme käyttää taitojamme sekä kiinnostuksen kohteita hyödyksi elämänmittaisessa kasvussa.

Tällä palstalla esittelemme ihmisiä, joilla on yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Tämänkertaisille haastateltaville romanikielen puhuminen on elämäntapa.

Kuka olen?

Olen **Henry Nyman** Helsingistä. Ikää minulle on kertynyt 65 vuotta. Perheeseeni kuuluvat vaimoni Helenan lisäksi kolme jo aikuista lasta, Sabina, Anneli ja Roni.

Mitä romanikieli minulle merkitsee?

Romanikieli merkitsee minulle hyvin paljon, koska se on yksi osa meitä ja mielestäni erittäin tärkeä osa kulttuuriamme.

Missä tilanteissa käytän romanikieltä eniten?

Jo lapsena opittu kieli on hyvin tärkeä ja käytän sitä lähinnä joidenkin tuttavien kanssa puhuessa, sekä tilanteis-

sa, joissa en halua kaikkien puhuttani ymmärrettävän. Valitettavasti lapsille tulee puhuttua romanikieltä hyvin vähän...

Haluaisin sanoa romanikieleen liittyen...

Romanikieli on aina ollut meidän romaneiden oma kieli ja sellaisena haluaisin sen myös säilyttää. Arvostan myös ihmisiä, jotka ovat tehneet työtä kielen elvyttämiseksi. On hyvin valitettavaa, että tulokset näyttävät työmäärään nähden jotenkin vähäisiltä. Mielestäni puhekieltä tulisi opettaa enemmän, koska sitä voisi olla helpompi ymmärtää ja omaksua. Kirjoitettua romanikieltä on vaikea ymmärtää. *

Roni Nyman

Harry Nymanin perhealbumi

Kuka olen?

Minä olen Harry Nyman. Olen 50-vuotias ja asun Kotkassa. Minulla on kaksi ihanaa tytärtä ja mikä tärkeintä, rakastan jumalaa.

Mitä romanikieli minulle merkitsee?

Romanikieli merkitsee minulle paljon ja se on iso osa minun identiteettiäni. Olen sen oppinut, koska romanikieltä puhuttiin lapsuudessani jatkuvasti. Olen kiitollinen siitä, että opin puhumaan romanikieltä. Nuorempana romanikielen käyttäminen jännitti varsinkin silloin, kun mummo sanoi jotakin romanikielellä. Saatoin jännittää, että ymmärränkö sen mitä mummo puhui. Siinä kuitenkin tulin oppi-neeksi puhumaan ja ymmärtämään romanikieltä.

Missä tilanteissa käytän romanikieltä eniten?

Itse käytän kieltä usein veljeni kanssa puhuessa ja silloin, kun puhun lapsille. Näin opin aikanaan itsekin.

Haluaisiin sanoa romanikieleen liittyen...

On tärkeää ylläpitää kieltämme. Puhukaa lapsille/nuorille ja miksi ei aikuisillekin. Näin kieli herättää mielenkiinnon. Kielemme voi vielä herättä henkiin. Mikä on kansa, jolla ei ole omaa kieltä? *

Katja Bollströmin perhealbumi ►

Kuka olen?

Olen Katja Bollström ja asun Kouvolassa. Olen 44-vuotias ja alunperin kotoisin Lahdesta. Työskentelen lastenkodissa ja opiskelen töiden ohessa. Valmistun ohjaajaksi tämän vuoden kuluessa. Minun ja Vikin lisäksi kotona asuu vielä nuorin lapsistamme, 8-vuotias Hemmi.

Mitä romanikieli minulle merkitsee?

Romanikielen merkitys on, tai ainakin on ollut iso osa identiteettiämme. Romanikieli on jotakin, mitä meille on tänne jätetty perinnöksi ja sitä meidän kaikkien tulisi vaalia. Mielestäni romanikieli on yksi hienoimmista asioista kulttuurissamme.

Missä tilanteissa käytän romanikieltä eniten?

Käytän romanikieltä usein tilanteissa, joissa en halua kaikkien paikalla olevien ymmärtävän puhuttani. Esimerkiksi yksityisiä asioita puhuttaessa yleisellä paikalla. Joskus puhun romanikieltä myös kotona arjessa, jotta lapsetkin oppisivat kieltämme.

Haluaisin sanoa romanikieleen liittyen...

Toivoisin ehdottomasti, että romanikielen opetus kouluissa lisääntyisi, jotta kieli ei kuihtuisi pois. Myös arjessa tulisi käyttää romanikieltä lasten kanssa. Vaikka monikaan ei osaa romanikieltä paljon, niin jokainen osaa kuitenkin jonkin verran ja se vähäkin on tärkeää. ✱

Kuka olen?

Olen Jasmin Valentin, 37 ja asun Nas-tolassa. Perheeseeni kuuluvat minun ja Ronin lisäksi tyttäreni Mirella sekä kaksi veljeni lasta, jotka asuvat meillä. Toimimme sijaisperheenä veljeni kahdelle lapselle. Olen koulutukseltani romanikulttuurin ohjaaja ja valmistuin ammattiin vuonna 2012. Olen ollut mukana yhdistystoiminnassa ja työskennellyt nuorten ja nuorten aikuisten parissa.

Mitä romanikieli minulle merkitsee?

Minulle romanikielen käyttäminen on ollut luonteva osa arkeani lapsuudesta saakka. Koen, että romanikieli on erittäin tärkeä ja rikas perintö, jonka olen onnekseni saanut omaksua.

Haluaisin sanoa romanikieleen liittyen...

Haluaisin sanoa kaikille, jotka vielä osaavat romanikieltä, että opetta-kaa ja pitäkää yllä tätä kieltä. Mielestäni romanikieli on erittäin tärkeä ja iso osa identiteettiämme. Minulle on suuri rikkaus, että lapsuuden kodissani on puhuttu romanikieltä ja näin ollen saan jatkaa tätä perinnettä omassa kodissani. Deebel tumensa! ✱

Jasmin Valentinin perhealbumi

Teksti JAAKKO LAAKSO Kuva SEIJA ROTHIN PERHEALBUMI

"Kielifriikki" Seija Roth: Hyvässä oppimateriaalissa kulttuuri kulkee mukana

Seija Roth on helsinkiläinen romanikielen oppimateriaalin tekijä. Hän työskenteli pitkään päiväkodissa, mutta sitten romanikielen opinnot veivät hänet mukanaan kielen maailmaan.

Seija Roth on aito stadilainen, joka vietti lapsuutensa kesät Ähtärissä ja Myllymäellä sukulaisten luona. Siellä hän kuuli ensi kertaa romanikieltä.

- En ajatellut erityisesti kuulevani romanikieltä, vaan ylipäänsä sen yhteisön kieltä, jossa olin kesää viettämässä. Ajattelin, että maalla puhuttiin näin ja tällaista kieltä – näinhän lapsi ajattelee, Seija kertoo.

Eräänä päivänä Seija Roth sai kuulla, että Helsingin yliopistossa alkavat romanikielen opinnot. Tytär kannusti häntä lähtemään opiskelijaksi. Pitkän pätkäilyn jälkeen hän päätti hakeutua

opintoihin, jotka kestivät kaksi vuotta. – Siellä opin romanikielen kirjakieltä Henry Hedmanin ohjauksessa, Roth kertoo.

Vankilaan kieltä opettamaan

Opiskelujen aikana Seija Rothiin otettiin yhteyttä Opetushallituksesta. Naisen avovankilaan tarvittiin romanikielen opettaja.

– Aluksi ajattelin, että enhän minä nyt voi sinne lähteä opettamaan, kun opinnotkin olivat vielä kesken. Kolmen kuukauden mietinnän jälkeen päätin kuitenkin ottaa työn vastaan, Roth kertoo.

Ratkaisu osoittautui oikeaksi

– Työ oli aivan ihanaa, vastaanotto myönteinen ja lämmin. Olin tuohon asti aina ihmetellyt, miksi ihmiset haluavat opettajaksi. Vankilassa kieltä opettaessani ymmärsin, miten palkitsevaa opettaminen on. Koin suurta iloa siitä, että opiskelijani oppivat, Seija Roth muistelee.

Vankilassa työskennellessään Roth tajusi lopullisesti romanikielen arvon. Myös olosuhteet kielen opettamiselle ja oppimiselle olivat otolliset.

– Vankilassa tunnille tulivat kaikki eikä kelläkään ollut kiire pois.

Roth huomasi, että suurin osa vankilas-
sa olleista romaninaisista puhui roma-
nikieltä hyvin. Kirjakieli oli kuitenkin
kaikille oppilaille vieras, ja sitä ryhdyt-
tiin yhdessä opettelemaan.

– Opiskelijat ymmärsivät, että kir-
jakieli ja puhuttu kieli ovat eri asioita,
Roth toteaa. Hän kuuli myös romani-
kielen puhekieltä kahvikeskusteluissa
tai opiskelijoiden saapuessa tunnille.
– Kuulosti hienolta, kun naiset puhui-
vat keskenään romanikieltä arkisesti ja
suvuasti.

Seija Roth kuunteli opiskelijoi-
densa kanssa kaikenlaista musiik-
kia opiskelun lomassa. Hän rupesi
miettimään, mistä saisi romanikielis-
tä musiikkia kuunneltavaksi. Hän sai
hankittua Suomalaisen Kirjallisuuden
Seuran arkistonauhoille tallennet-
tua musiikkia, vanhoja kaaleenlauluja.
Niitä sitten hämmästeltiin ja purek-
sittiin porukalla kuunnellen. Laulujen
vanhahtava esitystapa tuntui osin vie-
raalta, mutta toisaalta osa lauluista oli
kuulijoille tuttuja. Eli romanien vanha
musiikkiperinne elää yhä.

Uusia oppimateriaaleja luomaan

Vankilassa opettaessaan Seija Roth
huomasi, että olemassa olleet oppima-
teriaalit eivät oikein innostaneet nuoria
naisia. Aiheet ja niiden käsittely eivät
koskettaneet nuorten ihmisten elämää.
Niinpä hän ryhtyi laatimaan oppima-
teriaaleja, jotka sopivat oppilaiden elä-
mäntilanteeseen paremmin. Kun työ
vankilassa loppui, Opetushallitukses-
ta otettiin jälleen yhteyttä. Rothia pyy-
dettiin laatimaan koulun perusopetuk-
seen ja aikuisopiskelijoille soveltuvia
opetusmateriaaleja.

Roth tarttui toimeen. Ensimmäi-
seksi valmistui runokirja *Lokko Lam-
jaha – Kevein askelin. Poemi ta riimi
kentenge - runoja ja riimejä lapsille*,
joka sopii esiopetukseen ja peruskou-
lun ensimmäisen luokan tunneilla käy-
tettäväksi. Runot ovat kirjassa sekä
romanikielellä että suomeksi. Lokko
lamjaha - Kevein askelin –kirjasarja sai
jatkokseen ensimmäisen ja myöhem-
min toisen luokan oppikirjat, teki-

jöinä Seija Roth ja **Tenho Lindström**
Kokkolasta.

Esiopetuksen ja alaluokkien mate-
riaalien ilmestyttyä todettiin tarve
yläkoulun oppimateriaalille. **Henry
Hedmanin** laatima Suomi – Roma-
ni – Suomi Nykyajan sanasto oli juu-
ri ilmestynyt. Tästä juontui ajatus, että
yläastetta varten pitäisi saada kirja, jos-
sa käytettäisiin myös näitä uudissanoja.
Vuonna 2016 ilmestyi oppikirja *Džaha!
Lähdetään! - Romanikieltä yläluokil-
le ja aikuisten perusopetukseen*, tekijöi-
nä Henry Hedman, Seija Roth, **Helena
Korpela** ja Tenho Lindström. Helena
Korpela kokeneena opettajana toi tii-
miin oman näkökulman.

Vuonna 2018 Seija Roth oli mukana
työryhmässä, jonka kirja *Kulje kanssam-
me – Suomen romanien historiaa lap-
sille* julkaistiin 2018. Muut työryhmän
jäsenet olivat **Satu Blomerus**, Helena
Korpela ja **Irmeli Matilainen**. Kirja on
kuvakirjan/sarjakuvan muotoon raken-
nettu kertomus Suomen romanien
historiasta 1500-luvulta nykypäivään.
Kaikkiin edellä mainittuihin oppikirjoi-
hin kuuluvat myös opettajan oppaat,
jotka löytyvät Internetistä.

Tällä hetkellä valmistumassa on
kolmannen luokan oppikirja, joka on
jo taitettu ja kuvitettu. – Julkaisupäi-
vä ei ole vielä tarkalleen tiedossa, mut-
ta toivottavasti se ilmestyy pian, Roth
kertoo. – Toivottavasti koko sarja val-
mistuu tulevina vuosina, jotta kaikille
luokka-asteille olisi oma kirjansa, hän
jatkaa.

Seija Rothin mukaan hyvässä oppi-
materiaalissa romanikulttuuri kul-
kee aina mukana – kielessä, kuvissa,
tavoissa. – Kirjassa täytyy tuntua tut-
tuus, jotta lukija pystyy samaistumaan
opiskeltavaan asiaan, hän sanoo. – On
myös tärkeää, että kirjoja käyttävät
lapset ovat itse toimijoina, ratkaisijoina.
Lasten pitää saada itse tehdä ja innos-
tua, Seija painottaa.

Eräs luonteva väylä kielen oppi-
miseen on musiikki. – Olen soittanut
lapsille romanikielelle käännettyjä las-
tenlauluja. Lapset omaksuvat laulut
heti, Seija kertoo. – Sama ajatus liittyi
runokirjaan – sanojen rytmi on tärkeä

*Romano tšimb bansula rankanes poemenge,
phennela Seija Roth.*

– Romanikieli taipuu kauniisti runoihin,
sanoo Seija Roth.

oppimisessa, siksi ajattelin tehdä aluk-
si runokirjan. Runo on rytmikästä, hän
jatkaa.

Myös suomen kieli on rakas

Seija Rothille romanikieli on rakas
mutta hänen äidinkieltänsä on suomi.
Mitä suomen kieli merkitsee hänelle?

– Paljon, olen suorastaan kieli-
friikki. Roth toteaa. – Arvostan suo-
men kieltä paljon. Romanikieli on sil-
lä tavoin suppea, että siinä joudutaan

usein käyttämän jotain kiertoilmaisua asian sanomiseksi. Suomen kieli taas on valtavan rikas, siinä on miljoona tapaa sanoa sama asia eri sanoin, Seija pohtii.

– Esimerkiksi runokirjaa tehdessäni laadin runon ensin romaniksi. Suomen kieli antaa monia erilaisia mahdollisuuksia kääntää asia, joten näin päin kirjoittaminen on sujuvampaa minulle, hän toteaa.

Entäpä romanikielen ja suomen kielen suhde?

– Yhdessä romanikieli ja suomi antavat minulle entistä rikkaamman ajattelun. Romanikieleen sisältyy myös se koko kulttuuri, sen avulla ymmärtää asioita aivan omalla laillaan.

Romanikielessä on säilynyt paljon esimerkiksi sukulaisiin ja hevostenhoitoon liittyviä vanhoja, vanhoja sanoja. Sanonnoissa näkyy vanhempien kunnioittaminen, tavat ovat kielen sisään kirjoitettuna, Seija toteaa. *

Runoja:

(katkelma runosta Tšoone – Kuukaudet)

*paňosko tšoon – marraskuu:
balval kuunela kaňt kaale
kham džeelo gustengo paale*

*tuuli mustia puita huojuttaa
aurinko mennyt on pilvien taa*

*juulako tšoon – joulukuu:
tšerhengo doori apre apo deulos
ňukkares vela juulako freedos*

*taivaalle syttyy tähtinauha
hiljaa hiipii joulurauha*

Grai – Hevonen

*Sasbi kaali tšai
tša rankano grai
ta gres sas jangako jakka
nii sonatika, bare phakka*

*Oli tumma tyttönen
tytöllä hieno hevonen
hevosella silmät tuliset
ja suuret siivet kultaiset*

*sas savarja sappesko morttune
stryyki siivosko rupane*

*oli suitset käärmeennahkaiset
valjaat harmaan hopeiset*

aro tšekan deulosko tšerha.

otsalla taivaan tähti.

Triin maale – Kolme ystävää

*Triin maale triinensa
tšerde tšeer, iega vastensa
taala paarkade vaurensa
kaan džiivena doori triinensa.*

*Kolme ystävää kolmisiin
teki talon, omin käsin
sitten kiittivät toisiaan
nyt asuvat siellä kolmistaan.*

*Maami minsala – Mummo
muistelee
(katkelma)*

*Phurano tiija,
ka me beski tšai sommas
alti aaňtam apo langhto drom
sakko vetraha.*

*Ennen vanhaan
kun mie olin tyttönen
aina oltiin kulun päällä
joka ikisellä säällä.*

Teksti JAAKKO LAAKSO Kuva VALFRID ÅKERLUND

Tuula Åkerlund rohkaisee romaneja käyttämään romanikieltä

Romano mission toiminnanjohtaja **Tuula Åkerlund** on vantaalainen romanikielen taitaja. Hänet tunnetaan myös YLE:n Romano mirits –ohjelman romanikielisten uutisten kääntäjänä.

YLE Radio 1:n romaniasiain ajan-kohtaisohjelma Romano mirits juhlii tänä vuonna 25-vuotista taivaltaan. Se on edelleen ainoa säännöllisesti valtakunnallisessa medias-
sa ilmestyvä romaniasioihin keskittyvä radio- tai televisio-ohjelma. Ohjelmaan kuuluu noin neliminuuttinen romanikielinen uutislähetys, jossa uutiset kuullaan ensin suomeksi ja sen jälkeen romanikielellä.

Tuula Åkerlund on kääntänyt uutisia romanikielelle ohjelman alusta saakka. Työparinaan hänellä on miehensä Valfrid Åkerlund, joka lukee uutiset. Myöhemmin kääntäjiksi ja lukijoiksi ohjelmaan ovat tulleet mukaan ensin Miranda ja Urpo Vuolasranta ja myöhemmin Miriam Schwartz.

Romanikieli opittiin kotona

Riihimäellä kasvanut Tuula Åkerlund oppi romanikielen kotona. – Mummo asui paljon kanssamme ja puhui kaudista romanikieltä, hän kertoo. – Sekä suomea että romania puhuttiin kotona, se oli arkipäivää. Sitä kautta itsekin opin molemmat kielet luontevasti.

Valfrid Åkerlund

Myös koulukaverit ja opettajat kiinnostuivat romanikielestä ja –kulttuurista.

– Tyttölyseossa oppilaat pysyivät joskus puhumaan romanikieltä. Samoin äidinkielen lehtori kutsui minut tunneilleen kertomaan romanikielestä ja –kulttuurista, Åkerlund kertoo. –Tuli tunne, että kaksoisidentiteettini on arvokas asia, hän pohtii. – Olin ylpeä sekä suomalaisuudesta että romaniudesta; sain vapaasti olla, mitä olin.

Lapsuus Riihimäellä oli monessa mielessä turvallinen. Tuula Åkerlund ei joutunut kokemaan rasismia tai ennakkoluuloja jatkuvana taakkana.

– Sukumme ja perheemme oli asunut Riihimäellä pitkään. Meidät tunnettiin siellä. Osasimme myös elää yhdessä muiden riihimäkeläisten kanssa – kavereita oli niin romaneissa kuin pääväestössä.

Uutiskääntämisen edelläkävijä

Tuula Åkerlund muistaa, miten jännittävää ensimmäisten romanikielisten uutisten laatiminen oli. – Meitä oli minä ja Valtsu. Yhdessä pohdimme uutisia, minä käänsin ja Valtsu luki, Åkerlund muistelee Romano miritsein alkuvaiheita. – Muistan edelleen ensimmäisen uutisen aiheen: Israelin pääministeri oli kuollut. Vaikka uutislähetys ei ollut kovin pitkä, tein sitä monta tuntia. Soittelin apuja ja mielipiteitä niin veljeltäni **Henry Hedmanilta** kuin kielen taitaja **Väinö Lindbergiltä**, Tuula Åkerlund muistelee hymyillen.

Edelleenkin yhden uutislähetysten kääntämiseen menee aikaa vähintään puoli tuntia, koska aina tekstissä on pohdittavaa ja hiomista. Åkerlund kertoo, että kirjoittaessaan käännöstä hän käyttää foneettista asua, eli kirjoittaa uutiset kuten ne äännetään. Tämä tapa on säilynyt kääntämisessä alusta saakka.

Vuosien työkokemuksen myötä kääntämisen tekniikka on sujuvoitunut. – Osaan tarvittaessa kiertää sanottavan asian esimerkiksi sivulauseilla tai kiertoilmaisulla, jos yksi yhteen olevaa sanaa ei ole romanikielellä, Åker-

lund sanoo. –Tekstin muoto ei ole enää tärkein asia, vaan se, että uutinen on ymmärrettävä, hän painottaa.

Entä tuleeko uutisista palautetta? – Aika harvoin romaniyhteisön sisältä. Pääväestön puolelta kuulen aika ajoin mielipiteitä. Yleensä palaute on positiivista ja kiinnostunutta; moni on todennut, että ”onpa mielenkiintoinen kieli”, Åkerlund kertoo.

Vapaa-ajalla laulutekstejä ja psalmien käännöksiä

Romanikieli kuuluu myös Tuula Åkerlundin vapaa-aikaan. Hän kääntää mm. psalmeja romanikielelle. – Tuntuu uskomattomalta, mutta kun psalmeja lukee romanikielellä, niillä on itselle jopa syvällisempi merkitys kuin suomeksi, hän pohtii. Psalmi on myös Åkerlundille rakas osa Raamattua. Hän on myös ollut tarkastamassa Henry Hedmanin käännöstä Luukkaan evankeliumista. Muita käännöstekstejä romanikielelle ovat esimerkiksi useat laulut.

Åkerlundin haaveena olisi tulevaisuudessa siintävinä eläkepäivinä tehdä lisää psalmien käännöksiä, ehkä myös lisää runoja ja laulutekstejä. Myös Romano boodos -lehteen vuosien ajan tehty jatkokertomus on projekti, joka olisi toiveissa saada kirjan muotoon. – Tuossa kertomuksessa on tarinallisuutta, joka avaa romanikulttuuria monen mielestä kiinnostavalla tavalla, Åkerlund pohtii.

Puhukaa, puhukaa, puhukaa!

Kun tuula Åkerlundilta kysytään, mitä hän toivoo romanikielelle tulevaisuudessa, päällimmäisenä on toive kielen säilymisestä.

– Tunnen voimakasta vastuuta romanikielestä. Meidän isovanhemmat ja vanhemmat ovat pitäneet sen elossa vuosisatojen ajan pienestä väkimäärästä huolimatta. Olemmeko me ja lähisukupolvet se joukko, joka hukkaa kielen?

Entä miten kieli sitten saataisiin elpymään?

– Pitäisi saada ihmisiä rohkaistumaan sen käyttämiseen virheistä välittä-

mättä. Nykyään on teamsit ja zoomit, mahtavat etämahdollisuudet, joita voisi hyödyntää oppimisessa, Åkerlund pohtii. – Tulevaisuudessa haluaisin saada paikallisia romanijärjestöjä innostumaan siitä, että myös etäyhteyksien välityksellä lähdettäisiin puhumaan ja opiskelemaan kieltä, hän visioi.

Tuula Åkerlund ymmärtää myös kynnyn romanikielen puhumiseen. – Me suomalaiset olemme vähän arkoja käyttämään epätäydellisesti osaa-miamme kieliä. Olen itsekin lukenut saksaa, englantia, latinaa ja ruotsia, mutta niiden puhumiseen on iso kynnys, vaikka ymmärränkin kieliä hyvin. Voin helposti samaistua siihen, että kynnys romanikielenkin puhumiseen on korkea, hän toteaa. – Kannustaisin silti rohkeasti puhumaan romanikieltä virheistä tai kielioppiasioista huolimatta. Puhumalla oppii! *

Teksti JAAKKO LAAKSO Kuvat PEKKA BOLLSTRÖMIN PERHEALBUMI

Pekka Bollström: "Nuorten olisi hyvä pysähtyä miettimään ja kuunnella vanhoja ihmisiä."

Pekka Bollström on helsinkiläinen 86-vuotias romanimies, joka on kotoisin Laatokan Karjalasta. Bollström ja hänen perheensä olivat evakkoja, jotka joutuivat jättämään kotinsa rajan taakse Sortavalaan, Ruskealan kylään. Bollströmin isä tunnettiin nimellä **Soittaja-Santu**. Hän oli Suomen sotien veteraani, joka puhui sujuvasti viittä kieltä ja useita romanikielen murteita. Santu tunnettiin etevänä harmonikansoittajana, jonka soittoa tallennettiin Yleisradion kantanauhoillekin jo ennen sotia.

– Karjalasta perheemme muutti Suolahteen, Keski-suomeen. Itse lähdin maailmalle Valtimolta, missä asuimme sotien jälkeen. Uudellemaalle, Nurmijärvelle, muutimme vuonna 1980, Bollström kertoo.

Bollström muistelee vanhoja aikoja elävästi.

– Silloin kuljettiin paljon! Reissussa nähtiin tuttuja, tehtiin kauppaa, oltiin ja elettiin. Markkinoilla käytiin Nurmeksessa, Kajaanissa, Sotkamossa, milloin missäkin. – Kun asuimme Valtimolla, Joensuu oli tärkeä markkinapaikka. Kuhmon suunnalle taas myytiin hevosia. Siellä oli suuret savotat, joten hevosia tarvittiin, Bollström kertoo.

Uskovainen kauppias herätti luottamusta

Pekka Bollström kertoo, että häneen ja hänen perhekuntaansa on suhtaudut-

tu aina pääasiassa hyvin. Bollströmin mukaan varsinkin pienillä paikkakunnilla ja oman kodin lähialueella ihmiset oppivat tuntemaan toisensa. – Esimerkiksi Suolahdella asuessamme keskustelimme paljon romanien ja pääväestön ihmisten kesken. Jälkeenpäin meitä on monesti kutsuttu kylään. Meidän väkemme eli aina asiallisesti ja kaikkien kanssa tultiin toimeen, Bollström sanoo.

Myös Bollströmin ammatin vuoksi luottamus oli tärkeää. Hän kertoo tehneensä kauppaa koko elämänsä ajan.

– Nuorena kävin kauppaa erityisesti hevosilla. Niitä ostettiin esimerkiksi Keski-Pohjanmaalta ja myytiin sitten Itä-Suomessa. 1960-luvulla myin mm. maataloustarvikkeita, mattoja ja kotitaloustarvikkeita maanviljelijöille. 1980-luvulta alkaen kävin kauppaa

autoilla, taloilla ja osakkeilla. Sitä tämä elämä on ollut, kaupankäynnillä on eletty, Bollström muistelee.

Bollström tunnetaan romanien parissa edistyskäsittelynä kauppiana, joka haki jo 1960-luvulla Lääninhal- litukselta kulkukauppaluvan. Hänet tunnetaan myös hartaana uskovana. Tämä piirre herätti ihmisissä luotta- musta – Bollström tiedettiin rehellisek- si kaupiamieheksi.

Pekka Bollström kiittää, että hänel- le on osoitettu aina luottamusta myös pankeista. Lainat järjestyivät isom- piin ja pienempiin tarpeisiin. – Muis- tan, kuinka Orimattilastakin soi- tettiin Keski-Suomeen ja kyseltiin, uskaltaako antaa lainaa. Ja aina uskal- lettiin! Bollström toteaa.

Kotikaupunki Helsinki muuttuu jatkuvasti

Pekka Bollström on asunut jo pitkään Helsingissä ja Uudellamaalla vuosikym- meniä. Millainen kaupunki Helsinki oli hänen nuoruudessaan?

– Hyvä, mukava paikka, Bollström kuvailee. Tuttuja romaneja asui mm. Maunulassa. – Siellä asui paljon kan- ta-Helsingiläisiä porukoita, esimerkik- si Hagertteja ja Blomeruksia, Bollström kertoo. – Kaupunki itessään on toi- saalta tuttu, mutta muuttunut valta- vasti vuosikymmenien aikana. Ja muut- tuu edelleen, Bollström toteaa.

Kaupunki ei ole Pekka Bollströmin mukaan ainoa, mikä muuttuu. Hän kertoo, että menneinä aikoina romani- väestö oli kiinteän yhteisöllinen. – Tääl- lä Helsingissäkin vanhat ihmiset olivat tiiviisti keskenään, nykyistä tiiviimmin, Bollström toteaa. – Paljon haasteltiin, keiteltiin kahveja, kyseltiin kuulumisia. Nykyään ei olla yhtä paljon tekemisissä, Bollström huokaisee.

Romanikieli kodin perintönä

Pekka Bollström puhuu sujuvaa roma- nikieltä. – Se opittiin lapsena. Van- hemmat puhuivat, nuoret kuuntelivat. Kuunnellessaan nuoret oppivat asiat ja kielen, Bollström kuvailee. – Se on hie- no kieli; vanhanaikaisempi kuin nyky-

kieli. Sitä kaaleet puhuivat ympäri suo- mea aikanaan, hän jatkaa.

Nuorten romanien keskuudessa romanikieli ei ole enää yhtä käytetty kuin menneinä aikoina. Tämä murehduttaa Bollströmiä. – Aika harva nuori puhuu romanikieltä sujuvasti. Ei se oikein muka- valta tunnu. Kiva olisi myös nuorten kanssa keskustella asioista – menemisistä ja tulemisesta, Bollström miettii.

Toivoisiko Bollström romanikielen elpyvän takaisin käyttökieleksi?

– Ilman muuta. Nuorten pitäisi kulkea paljon vanhojen mukana – vanhojen puhua ja nuorten kuunnella, Bollström sanoo. Hän kuitenkin jatkaa, että tie- tysti suomen kieli on pääkieli. – Sitä tarvitaan kaikkien kanssa.

Huoli yhteisön nuorista

Pekka Bollström toteaa vaimonsa Orvokin kanssa, että heille hyvät käy-

töstävät ovat keskeinen osa romani- kulttuuria. – Edelleen toivoisimme, että nuoret omaksuisivat vanhat hienot tavat. Osa nuorista tietysti käyttäytyy- kin esimerkillisesti, Orvokki jatkaa.

– Menneinä vuosina oltiin laajem- min ystävällisiä ja kohteliaita, se oli kunnia-asia. Nykyään ei samanlaista huomaavaisuutta ole niin paljon.

Pekka Bollström kertoo esimerkin tapojen muuttumisesta. – Ennen jos törtöttöiltiin, ei vanhojen ihmisten eteen uskallettu tulla. Sellainen kunnioitus on vähentynyt kaaleitten keskuudessa. – Kaduilla on nuoria, jotka käyttävät päihteitä ja elävät holtittomasti. Nuor- ten olisi hyvä pysähtyä ajattelemaan. Vastuuttomuus ei johda mihinkään hyvään lopulta, Bollström painottaa. Hän kannustaa nuoria kuuntelemaan vanhoja ihmisiä. – Meitä ei ole enää paljon, hän toteaa. *

Romanikielen ja –kulttuurin opetus tuo ymmärrystä romaneja kohtaan

Romanikielen ja –kulttuuriopinnot ja taustaa

Helsingin yliopistossa aloitettiin romanikielen ja –kulttuurin perusopinnot vuonna 2012. Tämä ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kerta, kun romanikieltä opetettiin Helsingin yliopistossa. Sitä ennen ensimmäinen yliopistotason romanikielen peruskurssi pidettiin Helsingin yliopistossa vuonna 1999 opetusneuvos **Viljo Koiviston** johdolla. Koivistoa voidaan pitää romanikielen isänä, joka on ollut aloitteellinen romanikielisen oppimateriaalin, käännös- ja sanakirjatyön sekä romanikielen opetuksen saralla.

Koiviston pitämällä kurssilla oli opiskelijana **Pia Brandt**, joka jatkoi Koiviston aloittamaa opetustyötä Helsingin yliopistossa. Brandt piti toisen romanikielen peruskurssin vuonna 2001. Molemmat kurssit pidettiin yleisen kielitieteen laitoksessa. Näiden jälkeen kokeiluluonteisesti järjestettiin romanikielen opetusta Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitoksessa (myöh. maailman kulttuurien laitoksessa) vuosina 2009–2011, jossa opettajana toimi Kimmo Granqvist.

Vuonna 2012 romanikielen ja –kulttuurin sivuaineopinnot siirtyivät suomen kielen suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuden laitokseen jossa yhdessä **Kimmo Granqvistin** kanssa olemme toimineet opettajina.

Opettajana ja vaikuttajana Helsingin yliopistossa

Varsinainen yliopisto-opettajan virkani päättyi tämän vuoden huhtikuussa jolloin jäin eläkkeelle. Tosin solmin uuden määräaikaisten sopimuksen Helsingin yliopiston kanssa, jossa jatkan tunti-

opettajan ja tutkijan roolissa tekemällä väitöskirjaa ja mentoroimalla tilalleni valittua uutta opettajaa.

Vastuullani on ollut kuusi eri kurssia, joista kaksi, romanikieli I ja II, ovat tarjonneet kielenopetusta ja joissa on ollut pääasiassa romaniopiskelijoita. Romanien historia ja johdatus romanikulttuureihin sekä romanit ja uskonto sekä romanimusiikki, joita aineita olen opettanut, ovat tarjonneet mahtavan mahdollisuuden tutustua hienoihin opiskelijoihin. Olen kokenut työn mielenkiintoisena ja arvokkaana kun olen saanut opettaa romanikulttuuriin kuuluvia hienoja tapoja sekä arvoja, joista suurin osa opiskelijoista ovat olleet tietämättömiä. Samoin romanien historian osuus on herättänyt opiskelijoissa vahvoja tunteita, kuten eräs opiskelija toteikin, että ”ainako edelleen romaneja kohdellaan syrjivästi ja rasistisesti, kuten historiassa on tapahtunut liian usein”.

Kuluneiden lähes 9 vuoden aikana minulla on ollut noin 250 pääväestöön kuuluvaa opiskelijaa sekä noin 60 romaniopiskelijaa. Opetus on ollut erittäin vuorovaikutuksellista, jossa on keskusteltu asioista ja menty kulttuurissa ja historiassa pintaa syvemmälle nostaten esiin myös ajankohtaiset tapahtumat romanien elämästä. Romaneita koskevan historian tuntemus on auttanut ymmärtämään romanien nykyistä tilannetta. Mielestäni romanikielen yliopistollinen asema on nostanut romanikielen ja –kulttuurin asemaa ja arvostusta.

Opintojen hyöty

Kurssin käyneille opinnot antavat yliopistotasoisesta koulutuksesta romanikielessä sekä muissa romaniopinnoissa. Kurssin käyneet voivat saada peruso-

pinnoissa sekä aineopinnoissa yhteensä 60 op. Opintopisteet voidaan hyödyntää muihin mahdollisiin jatko-opintoihin. Nykyään romanikielen ja –kulttuurin opintokokonaisuus on valinnaisena Pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuden kandintutkinnossa.

Romanikielen ja –kulttuurin opinnot kouluttavat osaajia erilaisiin romanikielen asiantuntijuutta vaativiin tehtäviin, kuten tutkijoiksi sekä romanikielisen kulttuurin, kirjallisuuden ja viestinnän asiantuntijoiksi ja kääntäjiksi. Romanikielen ja –kulttuurin opinnot antavat valmiudet myös oppimateriaaliasiantuntijan sekä opetuksen ja oppimisen tutkimuksen tehtäviin.

Opintojen tavoitteena on tarjota opiskelijalle valmiuksia opettaa Suomen romanikieltä ja –kulttuuria eri kouluasteilla. Sivuaineeksi romanikieli ja –kulttuuri sopii hyvin myös lastentarhanopettajiksi opiskeleville. Romanikielen ja –kulttuurin opiskelija perehtyy romaniyhteisön kulttuuriin ja historiaan. Lisäksi opiskelija saa tietoa romanikieleen liittyvistä sosiolingvivistä ja kielipoliittisista kysymyksistä.

Perus- ja aineopinnoissa on mahdollista syventyä Suomessa puhuttavaan romanikielen murteeseen sekä Suomen romanien sosiaali- ja kulttuurihistoriaan. Lisäksi opiskelija perehtyy muualla Euroopassa puhuttaviin romanikielen murteisiin ja muiden romaniyhteisöjen kulttuureihin.

Opiskelija voi suuntautua kielitieteellisesti, filologisesti tai kulttuuriantropologisesti. Opinnot antavat perustan tutkijan työlle ja valmiudet muihinkin tehtäviin, joissa erikoistutaan romanikielen kysymyksiin.

Romanikieli ja -kulttuuri sopii sivuaineeksi eri kieliaineiden opiskelijoiden lisäksi esimerkiksi yleisen kielitieteen, kulttuuri- ja/tai sosiaaliantropologian, uskontotieteen, valtiotieteiden tai kasvatustieteiden opiskelijoille

Kurssille voidaan hakeutua yleisen yliopistohaun lisäksi kahdella muualta tavalla. Erillisopinto-oikeuden hakemisen kautta hakijalta edellytetään suoritettua toisen asteen tutkintoa, (ammatti- tai opistotasoista tutkintoa). Toisena väylänä opintoihin on Avoin yliopisto, joka on avoin kaikille, eikä mitään hakuedellytyksiä ei vaadita.

Henry Hedman
opetusneuvos,
tohtorikoulutettava

Toimin 10 vuotta romanikielen tutkijana Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa (nyk. Kotimaisten kielten keskus), josta siirryin vuoden 2012 alussa Helsingin yliopiston romanikielen ja -kulttuurin opettajaksi. Jäin tehtävästä eläkkeelle tämän vuoden huhtikuussa, mutta jatkan edelleen määräaikaisesti tuntiopettajana (tarvittaessa) sekä tohtorikoulutettavana tehden väitöskirjaa aiheena romanikulttuuri-identiteetti eksogamisissa perheissä. Presidentti myönsi minulle opetusneuvoksen nimityksen yli 40 vuotta kestäneestä opetustyöstä romanikielen hyväksi. *

Yliopisto-opettaja Anette Åkerlund

Romanikielen opiskelun monet vaihtoehdot

Helsingin yliopistossa voi opiskella romanikieltä ja -kulttuuria sivuaineena. Oppiaineessa on mahdollista suorittaa muun muassa romanikielen ja romanien historian kurssia sekä musiikin tutkimukseen kuuluvia romanimusiikin kurssia. Osa kurseista on lähiopetuksena, osan voi suorittaa tenttimällä. Musiikin maisteri Anette Åkerlund aloitti romanikielen ja -kulttuurin oppiaineen yliopisto-opettajana 1.2.2020.

– Opetan muun muassa Romani-kieli 1 ja 2-kurssia ja romanimusiikin kurssia, jossa tarkastellaan romanilaulu- ja soittoperinteitä musiikintutkimuksellisesti. Opetan myös romanien historian kurssia. Siinä perehdytään romanien varhaisvaiheisiin Suomessa.

Nyt korona-aikaan, kun lähiopetus on siirtynyt verkkoon, on mahdollista opiskella kurseilla, vaikka kauempanakin. Kuka tahansa voi suorittaa romanikielen ja -kulttuurin kurssia Avoimen yliopiston kautta ilmoittautumalla kurseille Avoimen yliopiston sivuilla. Lisätietoa opinnoista voi kysyä Anettelta vaikka sähköpostitse.

Romanikieli 1 -kurssilla käydään läpi koko Suomen romanikielen kieliooppi ja perussanastoa. Romanikieli 2 -kurssilla käännetään muun muassa lehtijuttuja suomesta romanikielelle sekä tuotetaan omia tekstejä romanikielellä.

Romanikielen ja -kulttuurin oppiaine on hyvä mahdollisuus yliopisto-opiskelijalle syventyä romanikulttuuriin ja -historiaan ja tulla sen asiantuntijaksi. Tällä hetkellä oppiaineen voi ottaa sivuaineeksi. Pääaineena voi olla mikä vain muu pääaineena oleva yliopiston oppiaine, esimerkiksi historian- tai kulttuurintutkimus.

– Mielestäni romanikielen ja -kulttuurin oppiaine pääainevaihtoehtona olisi Suomen romaneille hyvä väylä akateemisiin opintoihin. Romanit voisivat päästä opiskelemaan sitä pääaineena maisterintutkintoon asti ja mahdollisesti tohtoriopintoihinkin. Kansainvälistä romanikieltä ja -kulttuuria voisi luonnollisesti opiskella myös Euroopan yliopistoissa opiskelijavaihdossa esimerkiksi Pariisin yliopistossa (Sorbonne) tai Prahan Kaarlen yliopistossa.

Anette kertoo, että romanit voisivat pätevöityä muun muassa romanikielen opettajan työhön käymällä romanikielen kurssit sekä yliopiston pedagogiset kurssit. Romanien historian ja romanimusiikintutkimuksen kurssit käymällä voi puolestaan saada syvempää ymmärrystä vuosisataiseen historiaamme Suomessa 1500-luvulta nykypäivään.

– Romanien historian kurssit ovat suositeltavia muutenkin, koska tämänhetkisen asemamme ymmärtäminen historian jatkumossa parantaa kykyä ymmärtää itseään sellaisena kuin on. Tämä taas kohottaa itsetuntoa, auttaa ymmärtämään nykyhetkeä ja vaikuttaa siihen, miten katsoo koko maailmaa. *

Valfrid Åkerlund

Romanikielen ja -kulttuurin tutkimus ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus Helsingin yliopistossa

Romanit ovat Suomen perinteinen etninen ja kielellinen vähemmistö. Romanitutkimus yhdenvertaistaa romaneja suomalaisessa yhteiskunnassa ja luo myönteistä romanikuvaa. Romanitutkimus tuottaa yhteiskunnalle tutkimukseen perustuvaa tietoa romaneista. Romanitutkimus osallistaa romaneja, ja sitä tehdään yhdessä romanien kanssa. Romanikielen tutkimuksen tavoitteena on edistää romanikielen käyttöä ja elvyttää kieltä.

Helsingin yliopisto on myös edelleen Pohjoismaiden ainoa yliopisto, jossa romanikieli ja -kulttuuri on oppiaineena tai vastaavana kokonaisuutena. Romanikieli- ja kulttuuri on ollut Helsingin yliopistossa vapaavalintaisena sivuaineena (perus- ja aineopinnot, 60 op) vuodesta 2012 lähtien, epävirallisesti jo vuodesta 2009 lukien. Opiskelijamäärät ovat vaihdelleet kurseittain ja lukuvuosittain. Kurseilla on käsitelty esimerkiksi Suomen romanikielen ja Euroopan muiden romanikielen murteiden perusteita, romanikielen dialektologiaa ja historiaa, romanien historiaa ja romanikulttuurien eri aspekteja. Romanikieltä ja -kulttuuria ovat opettaneet yliopistonlehtori Kimmo Gran-

Helsingin yliopisto

Helsingin yliopiston historian ensimmäinen vaihe ulottuu sen perustamisesta Ruotsin valtakunnan yliopistona 1640 Suomen sotaan 1808. Yliopisto perustettiin Kuninkaallisena Turun Akatemiana. Yliopiston historian toinen vaihe Venäjän valtakunnan yliopistona kattaa Suomen Suuriruhtinaskunnan historian 1809-1917. Yliopisto sai nimekseen 1809 Keisarillinen Turun Akademia. Kun yliopisto siirrettiin Helsinkiin 1828, muutettiin nimi Suomen Keisarilliseksi Aleksanterin Yliopistoksi. Yliopiston historian kolmas vaihe Suomen tasavallan yliopistona alkaa Suomen itsenäistyttyä 1917. Yliopiston nimi muutettiin Helsingin yliopistoksi 1919.

Lähde: <http://www.helsinki.fi/yliopistonhistoria/>

qvist, yliopisto-opettajat Henry Hedman ja (2019 lähtien) Anette Åkerlund sekä useimmat tohtorikoulutettavat ja vaihto-opiskelijat. Romanikielen ja -kulttuurin piirissä tehdään aktiivista tutkimusta, jonka painoaloina ovat kielentutkimus ja sosiaali- ja kulttuuriantropologia. Romanikielen ja -kulttuurin toimijat ovat ahkeria verkostoitujia ja yhteiskunnallisia vaikuttajia.

Helsingin yliopistossa ei voi väitellä tohtoriksi romanikielestä ja -kulttuurista, mutta osa romanikielen ja -kulttuurin opintoja suorittaneista tekee tai tehnyt romaneja käsitteleviä väitöskirjoja esimerkiksi valtiotieteisiin, suomen kielen ja yleiseen kielitieteen. Ensimmäinen väitöskirja valmistui opintokokonaisuuden piiristä viime vuonna, ja kuluvan lukuvuoden aikana on valmistumassa kaksi uutta tohtorintutkintoa. Kaksi Prahan Kaarlen yliopiston tohtorikoulutettavaa laati vuonna 2014 väitöskirjojaan Helsingin yliopistossa vierailevina jatko-opiskelijoina. Jatko-opiskelijoiden lisäksi kansainvälisiä post doc -tutkijoita on osallistunut romanikielen ja -kulttuurin tutkimushankkeisiin. Myös **Henry Hedman** laatii opintokokonaisuuden piirissä väitöskirjaansa.

Opintokokonaisuuden piirissä on kaksi dosenttia: **Risto Blomster** ja **Anton Tenser**.

Tutkimushankkeita

Myös suomalaisia Kotuksen ja Helsingin yliopiston tutkijoita osallistui eurooppalaisiin romanilingvistisiin hankkeisiin, joista ehkä tärkein ja vaikuttavin oli vuonna 1998 käynnistetty ”Morphosyntactic Typology of European Romani Dialects” -hanke (koordinaattori prof. **Yaron Matras**, Manchesterin yliopisto). Manchesterin hankkeeseen perustui myös Helsingin yliopiston projekti ”Suomen romanikieli ja muut Itämeren alueen romanikielen pohjoiset murteet” (2013-2017, koordinaattori Kimmo Granqvist, Koneen Säätiön rahoitus), jossa kerättiin runsaasti romanikielen murteiden näytteitä Puolasta, Baltian maista ja Suomesta ja laadittiin perusteoksia

romanikielestä. Hankkeessa työskennellyt **Mirkka Salo** väittelee tohtoriksi lähiaikoina. **Saarni Laitinen** ja **Jeannette Sadikova** ovat tehneet arvokasta työtä hankkeen tutkimusavustajina. Samoihin aikoihin käynnistyi myös Kimmo Granqvistin johtama Helsingin yliopiston Eurooppa-tutkimuksen verkoston rahoittama monitieteinen hanke ”Kieli, identiteetti ja autenttisuus Itä-Euroopan romanien keskuudessa” (2013-2017). Sen osana **Lidia Gripenberg** väitteli tohtoriksi vuonna 2019, ja **Anca Enachen** väitöskirja on valmistumassa.

Romanikielen tutkimuksen kansainvälinen vetovastuu on siirtynyt viime vuosina paljolti Isosta-Britanniasta ja Keski-Euroopasta Pohjoismaihin. Kimmo Granqvistin Ruotsissa koordinoima Riksbankens Jubileumsfondin rahoittama tutkimusohjelma ”Romani language repertoires in an open world” (2019-2025) on tähän mennessä kallein romanilingvistinen hanke (n. 44 milj. kruunua). Helsingin yliopistossa käynnissä oleva Suomen Akatemian rahoittama projekti ”Romanien vuorovaikutus arkipuhetilanteissa: tapaustutkimuksia Virossa” (2019-2023, koordinaattori Kimmo Granqvist) on ensimmäinen laaja Viron romanimurteita tarkasteleva hanke ja jolla on tärkeä merkitys rakentamassa virolaista romanilingvistiikkaa. Hankkeessa työskentelevät post doc -tutkijoina Lidia Gripenberg ja **Kirill Kozhanov** sekä tohtorikoulutettavana **Anette Ross**

 Romanikielen tutkimuksen kansainvälinen vetovastuu on siirtynyt viime vuosina paljolti Isosta-Britanniasta ja Keski-Euroopasta Pohjoismaihin.

Virosta.

Verkostoja

Romanikielen ja -kulttuurin opintoko-

konaisuus on kansainvälisesti vaikuttava keskus, joka tekee yhteistyötä tieteenalan kaikkien tärkeimpien toimijoiden kanssa Pohjoismaissa, Baltiassa ja Keski- ja Itä-Euroopassa. Keskeisiä yliopistoyhteisöllisiä tehtäviä ovat kongressien ja workshopien järjestäminen, kutsusitelmät, toimiminen alan tieteellisissä verkostoissa ja aikakauslehtien toimikunnissa sekä erilaiset asiantuntijatehtävät esimerkiksi refereena, arviot ja lausunnot projektisuunnitelmista, post doc -hakemuksista ja opinnäytteistä, vastaväitökset, osallistuminen tutkijoiden rekrytointeihin sekä erilaiset työryhmät. Opintokokonaisuus on tiiviisti verkostoitunut myös lähitieteidensä kuten yleisen kielitieteen ja sosiaali- ja kulttuuriantropologian kanssa.

Romanikielen ja -kulttuurin opintokokonaisuus yhteiskunnallisena vuorovaikuttajana

Yhteiskunnallinen vuorovaikutus muodostaa merkittävän osan opintokokonaisuuden työkentästä. Romanit ovat kaikkialla Euroopassa merkittävä haavoittuva ja liikkuva väestönosa, jonka inklusiivissa korostuvat etenkin koulutus-, työllisyys-, asumiskysymykset ja syrjinnän ehkäisy. Helsingin yliopiston toiminta tukee romanien inklusiota mm. kansalaisjärjestö- ja komiteatyöskentelyn, osallistuvan toimintatutkimuksen (esim. Euroopan perusoikeusvirasto FRA:n projekti ”Local Engagement on Roma Inclusion”, LERI, 2014-2016) ja muun projektityöskentelyn sekä romanipoliittisten selvitysten ja arvioiden kautta. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen on romaneja ja romanikieltä koskevan tutkimukseen perustavan tiedon tuottaminen ja tarjoaminen yhteiskunnalle. Kimmo Granqvist edustaa Suomea Euroopan neuvoston alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalaisen peruskirjan asiantuntijakomiteassa. Anca Enache toimii tarpeen mukaan romaniasiaain neuvottelukunnan asiantuntijana sekä muissa verkostoissa. *

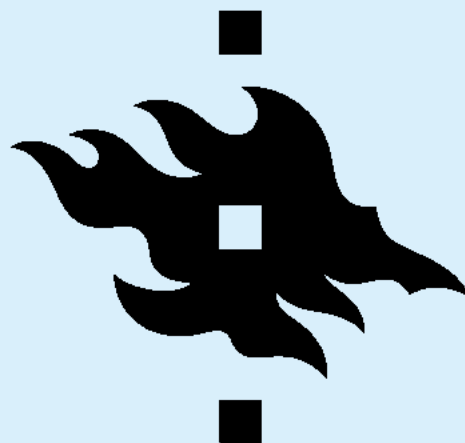
Kimmo Granqvist

Kimmo Granqvist on Helsingin yliopiston romanikielen ja -kulttuurin yliopistonlehtori, Södertörnin korkeakoulun (Tukholma) romanitutkimuksen professori ja Uppsalan yliopiston romanitutkimuksen vieraileva professori. Hän on työskennellyt romanitutkimuksen parissa vuodesta 1997 Kotimaisten ja kielten tutkimuskeskuksessa, Helsingin yliopistossa, Södertörnin korkeakoulussa Tukholmassa sekä Uppsalan yliopistossa. Hän johtaa Ruotsissa tutkimusohjelmaa ”Romani language repertoires in an open world”, Erasmus+ Strategic Partnerships -hanketta ”Romani studies at universities in Europe: Development and innovations” sekä workshop-hanketta ”Stance and stance taking in Romani in the Nordic countries”, joissa on mukana myös Helsingin yliopiston toimijoita. Helsingin yliopistossa hän johtaa hanketta ”Suomen romanien vuorovaikutus Itä-Euroopan romanien kanssa Suomessa”.

Kirill Kozhanov

Työskentelen tutkijana Kimmo Granqvistin johtamassa projektissa ”Romanien vuorovaikutus arkipuhetilanteissa: tapaustutkimuksia Virossa”. Olen tehnyt laajalti kenttätöitä eri romanikielen murteiden parissa vuodesta 2009 lähtien esimerkiksi Venäjällä, Liettuaissa, Ukrainassa, Valko-Venäjällä ja Moldovassa. Johdin projektia, joka loi Neuvostoliiton romanikielen korpuksen. Tein myös romanikirjallisuuden konsultointityötä entisen Neuvostoliiton maissa RomArchive-hankkeelle.

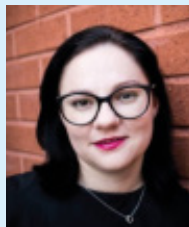

Anette Ross

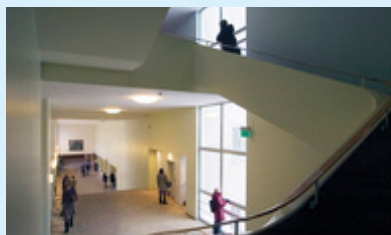
Olen mukana tutkimushankkeessa ”Romanien vuorovaikutus arkipuhetilanteissa: tapaustutkimuksia Virossa”, ja tutkimukseni keskittyy romanikielen murteiden tilanteeseen Virossa. Olen aiemmin tutkinut Latvian romanimurretta, jota Virossa puhutaan Pohjois-Venäjän romanikielen lisäksi. Työskentelen läheisessä yhteistyössä paikallisen romanijärjestön ja romaninyhteisön kanssa.

Anca Enache

Työskentelen romanikielen ja -kulttuurin opintokokonaisuuden yhteydessä Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa.

Olen kulttuurin ja sosiaaliantropologian tohtoriopiskelija Helsingin yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Väitöskirjani on etnografista kaupunkitutkimusta, jossa tutkitaan, miten romanitautaiset katutyöläiset harjoittavat kaupunkikansalaisuutta Helsingissä. Teen yhteistyötä myös romanien ja ei-romanien aktivistijärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa Suomessa ja Itä-Euroopan maissa.

Helsingin yliopisto, Metsätalo, Eero Roine

Lidia Gripenberg

Olen suorittanut antropologian tohtorin tutkinnon vuonna 2019 aiheesta ”Suomen romanien vuorovaikutus Itä-Euroopan romanien kanssa Suomessa”. Tällä hetkellä tutkin suomen romanien vuorovaikutusta Viron romanien kanssa lähetystyön yhteydessä, joka Suomen romanit ovat tehneet Virossa vuodesta 1991 lähtien. Teen tutkimusta Kimmo Granqvistin johtamassa projektissa ”Romanien vuorovaikutus arkipuhetilanteissa: tapaustutkimuksia Virossa”.

Mirkka Salo

Olen klassisen filologian maisteri sekä suomen kielen ja romanikielen ja -kulttuurin tohtorikoulutettava Helsingin yliopistossa. Tällä hetkellä viimeistelen väitöskirjaani romanikielisistä elementeistä Suomen romanien suomenkielissä verkkokeskusteluissa. Olen työskennellyt ”Qualirom”-projektissa, Helsingin yliopiston hankkeessa ”Suomen romanikieli ja muut Itämeren alueen pohjoiset murteet” sekä Romani Mission hankkeessa ”Naisten vuoro”.

Tuulia Timonen

Romanilapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Selvitys vuosilta 2018–2019

Latšo Diives -lehden numerossa 1/2020 on kuvattu Opetushallituksen tekemän Romanilapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -selvityksen tuloksia. Tässä numerossa kerromme ne toimenpide-esitykset, jotka Opetushallitus on tulosten pohjalta tehnyt. Selvitys on Suomen romanipoliittisen ohjelman 2018–2019 toimenpide.

Toimenpide-esitykset

- 1.** Tuetaan romanihuoltajien tietämystä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sisällöistä tekemällä romanihuoltajille suunnatut videot varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta. Videoita jaetaan Opetushallituksen sivuston ja muiden sähköisten kanavien kautta. (Opetushallitus)
- 2.** Järjestetään yhteistyössä romanijärjestöjen kanssa perheleirejä, joissa romanihuoltajat voivat asiantuntijoiden kanssa keskustella lapsiinsa liittyvistä kysymyksistä. (Opetushallitus, aluehallintovirasto, romanijärjestöt, kunnat)
- 3.** Edistetään romanilasten aktiivista osallistumista varhaiskasvatukseen tekemällä lapsille suunnattu video varhaiskasvatuksesta. (Opetushallitus)
- 4.** Vahvistetaan esiopetusikäisten romanilasten identiteettiä ja osallisuutta julkaisemalla lasten tekemiä toiminnallisia videoita arjestaan. (Opetushallitus)
- 5.** Lähennetään romanilasten suhdetta romanikieleen aloittamalla yhteistyö Yleisradion kanssa joidenkin lastenohjelmien dubbaamisesta romanikielelle. (Opetushallitus ja Yleisradio)
- 6.** Tuotetaan romaniperheille suunnattuja aineistoja, joiden avulla lapset tutustuvat romanikieleen, esimerkiksi kuvasanakirja, video, interaktiivinen peli. (Opetushallitus, kustantajat)
- 7.** Lisätään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön tietämystä romanikulttuurista esimerkiksi tarjoamalla ammatillehtiin artikkeleita, jotka sisältävät tietoa romanikulttuurista ja romanikielen opetuksen järjestämisen mahdollisuudesta esiopetuksessa. (Opetushallitus, Opetusalan ammattijärjestö OAJ)
- 8.** Suunnataan romanikielen opettajille täydennyskoulutusta erityisesti romanikielen opetuksesta pienille lapsille. (Opetushallitus, opettajankoulutuksen järjestäjät, Helsingin yliopiston romanikielen ja -kulttuurin oppiaine)
- 9.** Pyritään huomioimaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen täydennyskoulutuksessa kulttuurinen moninaisuus, myös romanikulttuuri. (opettajankoulutuksen järjestäjät)
- 10.** Pyritään kiinnittämään huomiota varhaiskasvatuksen henkilöstön monimuotoisuuteen. (varhaiskasvatuksen järjestäjät, opettajankoulutuksen järjestäjät, hanketoimijat) *

Lisätietoa: susanna.rajala@oph.fi
ja miriam.schwartz@oph.fi

Romanikulttuuria käsitellään oppimateriaalissa mm. Orkestra Suora Lähetyksen musiikin avulla. Kuva: Minna Annola

Teksti: **KATRI PERHO**

Opetushallituksen uusi oppimateriaali laittaa oppilaat samaistumaan romanien elämään ja historiaan

Opetushallitus on julkaissut yläkouluun ja toiselle asteelle suunnatun, kolme oppituntia kattavan digitaalisen oppimateriaalin Suomen romaneista. Materiaali tarjoaa valmiit tuntuunselmit, mallivastaukset ja oheismateriaalit opettajille sekä tehtävät opiskelijoille. Tarkoituksena on tarjota monille opettajille melko vieraasta aiheesta luotettavaa, ajankohtaista ja helpposti käyttöön otettavaa materiaalia. Samalla opettajia kannustetaan pyytämään romanikulttuurin asiantuntijaa kouluvierailulle – ovathan kasvokkaiset kohtaamiset tutkitusti parhaita ennakkoluulojen poistajia.

Oppimateriaalin kantavana teemana on samaistuminen ja yhtymäkohtien löytäminen: osana lähes kaikkia tehtäviä pohditaan, mitä yhteistä oppilaalla ja tehtävässä esiintyvällä romanilla on. Ennen kuin nuorille kerrotaan oppitunnin aihe, heiltä kysytään kokevatko he mm. seuraavien väitteiden koskevan itseään: ”vaatteet ovat tärkeä osa identiteettiäni”, ”perhe ja suku ovat minulle hyvin tärkeitä” ja ”minua on joskus syytetty jonkun toisen hölmöilyistä”. Näin aihe tuodaan luontevasti osaksi nuorten omaa kokemuspiiriä.

Suomen romanien historiaa käsitellään oppimateriaalissa eri aikakausia edustavien roolihahmojen kautta.

Äänessä ovat esimerkiksi talvisodan pauhuista siskoilleen kirjoittava sotamies Väinö ja teinityttö Sarita, joka kirjoittaa 1960-luvun kuulumisiaan pikkuserkulleen Ruotsiin. Oppitunnilla nuoret samaistuvat rooleihin, ja kertovat ”omasta elämästään” muille mm. piirrosten avulla. Romanikulttuuri lauluissa -oppitunnilla tutustutaan tietovisan avulla perustietoihin romaneista ja vertaillaan laulujen sanoituksia. Tapakulttuuri ja nykytilanne -oppitunnilla romanien tämän hetken tilannetta käsitellään ennen kaikkea heidän omien kokemustensa kautta. Materiaali tarjoaa opetuksen tueksi vide-

on, radiokuunnelmia ja infotekstejä harjoituksineen.

Kaikille avoin ja ilmainen ”Romanikulttuurin oppitunnit”-kokonaisuus löytyy Opetushallituksen sivuilta, ja sitä päivitetään opettajien tarpeiden mukaisesti.

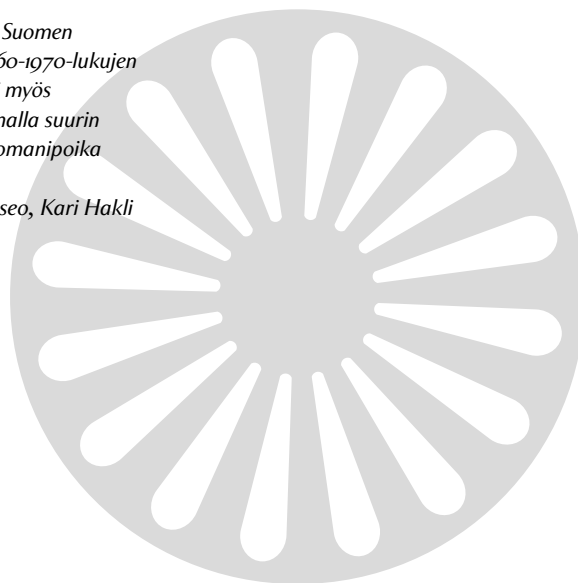
Oppimateriaalin on tehnyt historian, yhteiskuntaopin ja psykologian opettaja, FM Katri Perho.

Linkki:

https://www.oph.fi/fi/opettajille/romanikulttuurin-oppitunnit?fbclid=IwAR3bF1piTM7HW9BcJxnDN-tJ_nShS60IUlrVtjQG62yvnsn3Tw-p08UI3bt8g *

Oppimateriaalissa käsitellään Suomen historiaa romanien kautta. 1960-1970-lukujen kaupungistumistrendi kosketti myös romaneita, jotka siirtyivät samalla suurin joukoin pysyviin asuntoihin. Romanipoika Helsingin Oulunkylässä 1971.

Kuva: Helsingin kaupunginmuseo, Kari Hakli

Juttusarjassa tapaamme yhteiskunnallisia vaikuttajia kahvilla. Kahvittelun lomassa keskustellaan ohikulkeva hetki tekemisestä, tahtomisesta ja elämästä.

TEKSTI Miriam Schwartz KUVA Katri Perho

Työtä sydämellä ja taidolla

Katri Perho on 33-vuotias helsinkiläistynyt opettaja ja hän on alun perin kotoisin Kouvolaan vierestä Myllykoskelta. Katrin isä on suomalainen ja äiti paraguaylainen, ja hän on löytänyt paljon yhtymäkohtia omasta arjesta Suomen romanien elämään: kodissa ja sen ulkopuolella on hieman erilaiset tavat, vaikka molemmat tuntuvat omilta. Ehkä osin sen vuoksi Katri on kokenut työn romanikentällä todella mielekkäänä, tärkeänä ja mukavana. Romaneihin linkittyvää oppimateriaalia tuottanut Katri Perho tekee työtään sydämellä sekä taidolla.

Helsingin keskustassa vallitsee arkinen liikenneluuhka ja astun Hakaniemen kaupunginosassa sijaitsevan Globaali-keskuksen alaovista sisään. Odottelen vain muutaman minuutin, ennen kuin Katri Perho tulee minua vastaan. Tumma ja tuikkivista silmistä hehkuu nauru ja lämpö, vaikka muu osa kasvoista onkin tumman suusuojaimen peittämä. Ilman kosketusta tapahtuva tervehdys ja tervetulo-toivotus tuntuu kuin halaukselta ja Katri saattelee meidät yläkerrokseen Eetti ry:n toimitiloihin. Globaalikasvatuksen koordinaattorina työskentelevä Katri tarjoaa luontevasti kahvia, jonka jälkeen menemme tämän artikkelisarjan tähän saakka erikoisimpaan paikkaan nauttimaan kahvia ja vaihtamaan kuulumisia. Olemme nimittäin sopineet, että samalla tehdään äänitys YLE:n Romano mirits -ohjelmaan, jonka vuoksi Katri on varannut meille koko talon parhaimman akustikan omaavan huoneen – saunan.

Kiipeämme viileän saunan lauteille ja Katri hörppää kahvia samalla, kun napautan äänitallentimen päälle. Aluksi äänityslaitte hieman jännittää, mutta alkuspiikkien jälkeen Katri rentoutuu ja pyydän häntä kertomaan tämänhetkisiä kuulumisiaan.

– Nyt viimeisimmäksi olen tehnyt Opetushallitukselle kolmen tunnin mittaisen oppimateriaalikokonaisuuden. Materiaali käsittelee Suomen romanien kulttuuria, historiaa sekä nykytilannetta. Oppimateriaali on suunnattu lähinnä yläkoululaisille sekä toisen asteen opiskelijoille ja sitä voi käyttää historian, yhteiskuntaopin sekä äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa.

Katri on koulutukseltaan filosofian maisteri sekä historian, yhteiskuntaopin ja psykologian opettaja. Tämä näkyy Katrin selväsanaisessa tavassaan puhua ja hän näyttääkin menevän keskustelussa kiertelemättä suoraan asiaan. Romanit aiheena on kuulu-

Nyt viimeisimmäksi olen tehnyt Opetushallitukselle kolmen tunnin mittaisen oppimateriaalikokonaisuuden.

nut Katrin kiinnostuksen kohteisiin jo kauan. Katri nauraa hersyvästi kysyesäni, että miksi juuri romanit?

– Jos lähdetään ihan alusta, niin työskentelin aikoinaan kotipaikkakuntani Myllykosken huoltoasemalla ja siellä tapasi käydä paljon romaneja. Jostain syystä moni heistä luuli minua romaniksi ja he kyselivät minulta kysymyksiä, kuten ”mitä porukkaa olen” ja niin edelleen. Tämä herätti minussa ajatuskipinän siitä, että Suomessa asuu viisisataavuotinen vähemmistö, josta tiedetään kovin vähän. Myöhemmin yliopistoaikoinani ajattelin, että tässä ehkä olisi aihe, joka kaipaa syventymis-

tä. Tein pro-graduni aiheesta Suomen romanit ja ennakkoluulojen purkamisen opetuksen keinoin. Työelämässä ymmärsin, että opettajilla on vaikeuksia opettaa romaniaiheesta, koska materiaalia on olemassa kovin vähän.

Katrin tummia silmiä katsellessa en ihmettele yhtään, että romanit ovat kyselleet, että mihin porukkaan tämä kuuluu. Katrin isä on suomalainen ja äiti paraguaylainen, ja hän kertoo löytäneensä paljon yhtymäkohtia omasta arjesta Suomen romanien elämään:

- Kodissa ja sen ulkopuolella on hieman erilaiset tavat, vaikka molemmat tuntuvat omilta. Ehkä osin sen vuoksi olen kokenut työn romanikentällä todella mielekkäänä, tärkeänä ja mukavana.

Katri onkin työskennellyt romanikysymysten ääressä hyvin mielenkiintoisissa yhteyksissä. Helsinkiläistynyt Katri toimi muun muassa Diakonia-ammattikorkeakoulun Tsetanes naal -hankkeen projektipäällikkönä vuonna 2018. Hankkeen tavoitteena oli edistää Suomen romanien sujuvia koulutuspolkuja. Katri työskenteli samassa roolissa myös #työnimi-kampanjassa, jossa tunnetut suomalaiset henkilöt hakivat töitä romaninimillä, eivätkä saaneet kutsua yhteenkään työhaastatteluun. Työnimi -kampanja nosti keskusteluun edelleen ajankohtaisen vähemmistöjen kohtaaman syrjinnän rekrytointitilanteissa.

- Opettajien kanssa keskustellessani tuli usein esille se tosiasia, että vaikka Suomen romaneista tulisi opettaa perusopetuksen 9. luokan yhteiskuntaopin oppiaineessa, aihe on mel-

9 *Opettajien kanssa keskustellessani tuli usein esille se tosiasia, että vaikka Suomen romaneista tulisi opettaa perusopetuksen 9. luokan yhteiskuntaopin oppiaineessa, aihe on melko tuntematon.*

Katri Perho

ko tuntematon. Tavoitteekseni tuli laatia opettajille ja opiskelijoille ”kättä pidempää”, jolla voisi tutustua romanien historiaan, kulttuuriin sekä nykytilanteeseen.

Vuonna 2017 valmistui Essi Jokisen pro-gradu, jossa hän tutki, kuinka vähemmistöt näkyvät peruskoulun oppikirjoissa ja tuloksena oli, että romanit näkyvät materiaaleissa huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi saamelaiset. Kerron Kattrille, että muistan selvästi peruskouluaikoina hetken, kun yhteiskuntaopin aiheeksi oli tulossa kansalliset vähemmistöt ja romanit. Odotin todella kovasti, että kohta oppitunnilla keskusteltaisiin aiheesta, joka on osa minua. Lopulta odottamani aihekokonaisuus ohitettiin viidessä minuutissa ja käteen ei jäänyt kuin pettynyt mieli.

**Kerron Kattrille,
että muistan selvästi
peruskouluaikoina hetken,
kun yhteiskuntaopin
aiheeksi oli tulossa
kansalliset vähemmistöt ja
romanit.**

– Ymmärrän mitä tarkoitat ja täytyy myöntää, etten törmännyt romaniaiheeseen kertaakaan opettajankoulutuksessani. Tämä on tietysti vain minun kokemukseni yhdestä opettajankoulutuslaitoksesta ja täytyy toisaalta myös antaa armoa, koska opetussuunnitelmat ovat valtavan täynnä asiaa. On kauhean vaikeaa käsitellä jokaista aihetta syvällisesti. Olen kuitenkin sitä mieltä, että tähän kaivataan enemmän huomiota, Katri hörppää kahvia ja jatkaa aiheesta selvästi innostuneena.

– Sitten päätin ottaa asian itse esille tehdessäni oman graduni romaniai-

heesta ja minulla oli kyllä valtavan hyviä ohjaajia, jotka itseasiassa tiesivät roma-neista todella paljon. Kun sitten pääsin tähän pisteeseen, että sain mahdollisuuden tuottaa opetusmateriaalia, niin mielessäni oli kolmea tärkeintä kärkeä. Halusin tarjota perustietoa, koska tiedän sitä olevan vähän. Toiseksi halusin tuottaa materiaalia, jossa kuuluu mahdollisimman paljon romanien oma ääni. Kolmanneksi pyrin siihen, että opiskelijat saisivat mahdollisuuden asettua toisen rooliin ja toisaalta löytää yhteneväisyyksiä itsensä ja romanikulttuurin välillä.

Katri kertoo tuottaneensa materiaalia kolmelle eri oppitunneille ja esimerkiksi yhden näistä aikana oppilaille ei ensin paljasteta aihetta ja opettaja kertoo opiskelijoille erilaisia väitteitä, kuten ”en puhu rumasti aikuisten kuullen” tai ”vaatteet ovat tärkeä osa identiteettiäni”. Opiskelijat saavat ottaa askeleen eteenpäin aina kun esitetty väite koskettaa heitä. Vasta loppuvaiheessa paljastetaan, että väitteet liittyvät tavalla tai toisella romanikulttuuriin, jolloin opiskelijat huomaavat yhtäläisyyksiä oman ajattelutapansa ja romanikulttuurin välillä.

– Haluaisin palata vielä tuohon, kun kerroit odottaneesi oppitun-tia, joilla käsiteltäisiin Suomen romaneja, ja kuinka pettynyt olit siitä, että aiheesta puhuttiin niin vähän. Sellainen huomio nousi mieleen, että peruskoulun ja toisen asteen opetussuunnitelmissa on velvoite, jonka mukaan opetuksissa tulee tukea oppilaan identiteetin kasvua sekä tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Tavoitteena on edistää oppilaan terveen ja positiivisen kulttuuri-identiteetin kasvua. Haluaisin ”hoksauttaa” sekä vanhempia, oppilaita että opetushenkilöstöä laittamaan korvan taakse, että näitä asioita voi myös vaatia sekä toisaalta muistaa myös omassa opetuksessa. Tätä asiaa täytyy käsitellä ja meidän tulee puhua siitä mistä meidän nuoret tulevat, mistä he ovat ylpei-

**Tavoitteena on edistää
oppilaan terveen ja
positiivisen kulttuuri-
identiteetin kasvua.**

tä ja mikä on heidän taustansa sekä kuinka se liittyy yhteiseen historiaamme, Katri summaa vakavana.

Kuvataiteita, tieteellisillä faktoilla pätemistä sekä yhteiskunnallisia väitelyitä harrastava Katri nousee ylös ja kapuamme hämärästä saunasta pitkille käytäville ja sieltä edelleen vilkkaalle Helsingin Hakaniemen katutasolle. Kahvit on juotu ja Katri saattelee minut ovelle katse edelleen yhtä lämpöisenä, kuin tavatessamme tuntia aiemmin. Erikoinen kahvittelupaikka tarjoili lämpöisiä ajatuksia mietittäväksi. Katri on oman lajinsa ihmisoikeustaistelija ja tekee työtään sydämellä sekä taidolla.

Pujahdan ihmispaljouteen ja kirpeä ilma viilentää kasvoja mukavasti. Tästä on hyvä jatkaa. *

Kenelle romanikieli kuuluu?

Seuraavassa Päivi Majaniemi pohtii romanikieleen liittyviä kysymyksiä. Suomen romaniyhdistyksessä projektipäällikkönä työskentelevä Majaniemi ottaa kantaa muun muassa romanikielen asemaan historiassa, nykyhetkessä sekä tulevaisuudessa.

Romani – kenelle kieli kuuluu?

Romanikieli kuuluu indoeurooppalaisen kielikunnan indoiranilaisen haaran indoarjalaiseen alaryhmään. Se on sanskritin tytärikieli ja hindin, marathin ja urdun sisäkieli. Euroopan romanimurteet jaetaan nykyisin neljään pääryhmään: pohjoisiin murteisiin, Balkanin romanimurteisiin, valakialaisiin ja keskeisiin murteisiin. Suomessa puhuttu romani lukeutuu pohjoisten murteiden niin sanottuun luoteiseen ryhmään, jonka historiallisena keskuksena ovat saksankieliset alueet.

Romanikielen tutkimustraditio lähti liikkeelle jo 1700-luvulla, kun huomattiin, että romani oli yksi niistä Intian kielistä, joita Intiasta lähteneet kiertelivät ryhmät puhuivat Intian ulkopuolella.

Samalla alkoi myös romanihistorian tutkimus. Ja totta, että puhutun kulttuurin ja kiertävän elämäntavan omaavina meidän historiamme olisi paljon lyhykäisempi ja vaatimattomampi, ellei sitä olisi pikkuhiljaa tutkittu ja koottu viranomaislähteistä ja hitusen meiltä itseltämme. Nyt tiedämme olevamme Euroopan suurin vähemmistö, arviolta 10-12 miljoonaa henkeä, jotka olemme asuneet Euroopassa n. 800 vuotta, mutta kovin vähän meistä edelleenkin on tietoa saatavilla. Ihmisinä emme kiinnosta, ryhmänä olemme ongelma - Euroopan häpeäpilku, köyhiä ja syrjäytyneitä - sivistyksen, ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden ulottumattomissa. Ja se on kurja asema ja sieltä on paha ponnistaa pois, koska se uhriuttaa meitä ja syyllistää muita vaikkamme sitä haluaisi.

Kaikesta kurjuudestamme huolimatta meillä on aina ollut jotain, joka on kiinnostanut. Romanikieli. Kielen osalta kiinnostus on vain kasvanut. Nykyisin romanikielen tutkimuksessa on mukana lingvistejä, yliopistoja ja isoja hankkeita. Mukana on huippuosajia, korkeasti koulutettua ja todella asian-tuntevaa väkeä eri puolelta Eurooppaa, ja projekteissa liikkuu miljoonia.

Euroopassa puhuu romania äidinkielenään n. 4 miljoonaa ihmistä, muilta kieli on joko osin tai kokonaan kadonnut, tai on vain kotikieli tai slanginomainen fraasi- ja sanatason jäännös.

Valtaväestön tutkijat ovat koonneet ja kirjanneet monia romanikielen variaatioita kirjoitettuun muotoon. He ovat koonneet sanastoja, tehneet sanakirjoja ja luoneet erilaisia kieliopeja ja kielen kuvauksia, kielen erityispiirteistä on tehty graduja ja väitöskirjoja sekä kirjoitettu artikkeleita ja tutkimuksia, on koottu murrekarttoja ja selvityksiä kielen muuttumisesta ja migraation vaikutuksista siihen.

Joissain maissa ovat romanit itse nousseet opettamaan. Varsinkin Itä-Euroopan maissa on jopa kouluja joissa opetetaan romaneita ja heille romania. Ja yliopistoissakin sitä voi opiskella ainakin Romaniassa, Slovakiassa, Unkarissa ja Bulgariassa, Bosnia-Hertsegovinassa, Suomessa ja Ruotsissa. Lisäksi tietääkseni ainakin Romani studies -kursseja on ollut Itävallassa, Englannissa ja Ranskassa. Makedoniassa toimii pieni yhtiö, joka toimittaa televisiouutisia ja ohjelmia romaniksi, joissain maissa on kunnollisia

radio-ohjelmia esim. Ruotsissa ja Espanjassa, joissakin maissa julkaistaan sanomalehtiä. Kaikki elintärkeitä pisaroita kielen säilymistä puolesta.

Tämä tehty työ voi äkkiseltään kuulostaa hyvältä, mutta todellisuus on karumpi. Kaksi kertaa Suomen väestön kokoiselle ryhmälle on tarjolla opetusta ja oppimateriaalia vain muutamalle tuhannelle oppilaalle, aikuiset ja lapset mukaan lukien, ja sekin luku on vain arvailua. Kirjoja romaniksi on niitäkin vain ehkä muutamia tuhansia.

Suomessa ja Ruotsissa asuu pienen pieni Suomen romanien väestö n.14 000 romania, joista äidinkielenään ei kukaan enää puhu romania. 2000-luvun alussa n. kolmasosa puhui sitä kotikielenään, mutta sekin luku vähenee koko ajan. Tilanne on sama meillä kuin Euroopassa, ei ole saatavilla sitä mitä me tarvitsemme.

Mistä sitten on kyse?

Minun mielestäni kyse on ennen kaikkea omistajuudesta, siitä kuka omistaa romanikielen. Meistä romaneista tuntuu, että kieli on meiltä varastettu. Sen ovat varastaneet valtaväestön lingvistit, tiedemiehet, tutkijat, yliopistot, EU -hankkeet - kaikki ne tahot, jotka osaavat sitä meitä paremmin ja tietävät mitä se on, mistä se on tullut ja miten sitä kirjoitetaan.

Toisaalta ymmärrämme kyllä hyvin kuinka tärkeää on ollut, että kieltäminen on tutkittu, kirjattu ja säilytetty. Rakenteet, sanat ja ilmaisut ovat tallella. Ilman sitä moni romanin variaatio

olisi jo muistimme ulottumattomissa, emmekä puhutun historian kantajina edes muistaisi, mikä osa kielestämme on hävinnyt. Kielen mukana on hävinnyt myös paljon osaamista, arvoja, historiaa, legendoja, kokonaisa pieniä romaniuniversumeita, joita emme takaisin saa enää millään. Ja vaikka kootuissa taltioinneissa on vain rippeitä siitä mikä on kadonnut, se mitä jäljellä on, on mittaamattoman arvokasta.

Silti tästä taltioinnista huolimatta meistä tuntuu siltä, että kieleemme on paitsi varastettu myös takavarikoitu.

Kieli on kirjallisena traditiona ja tutkittuna olemassa mutta meidän ulottumattomissamme. Kielen haltuunotto tuntuu varkaudelta, sen säilyttäminen tuntuu takavarikolta, koska emme ole saaneet tutkijoilta oikeastaan mitään takaisin. Emme kieleemme sanastoja, kielioppia tai sen kehittämiselle tärkeitä kirjoitusasua. Emme lukutaitokampanjoita eikä edes sen ansaitsemaa arvostusta, merkitystä, tai elvytyshankkeita.

Ja vaikka olemme pyytäneet, toivoneet, anoneet kieltämme takaisin omaan käyttöömme, sitä pyyntöä ei kuulla, koska kieli on takavarikoitu meitä tärkeämmille ja osaavammille ihmisille. Ja kun he kirjoittavat meille kirjan tai opettavat meitä kirjoittamaan kirjakiellellä kirjoja, niin meidän emme suinkaan ilahdu vaan, muutamaa koulutettua opettajaa lukuun ottamatta, toteamme sen olevan vierasta kieltä, siansaksaa, eikä ainakaan romania. Ja kun me kirjoitamme sitä kieltä minkä me osaamme, saamme saman vastauksen

Ja miksi näin?

Siksi, että romani on monin paikoin ainoastaan puhuttu kieli, sitä ei osata lukea, ja muistaa täytyy myös, että osa romaneista ei osaa lukea mitään kieltä. Ja kun ei osaa lukea ei voi ymmärtää mitä kirjoitetaan. Ja kun sitten oppii lukemaan, ei ymmärrä mitä lukee, koska kirjoitettu kieli välittää asioita, joita ei romanielämässä ole, tavalla jolla romanit eivät enää käytä kieltä.

Tai ehkä voidaan sanoa, että ihminen joka opettelee kielen, muttei elä

romanikulttuurissa, ei voi kirjoittaa sellaista mikä syvällisesti koskettaisi romania: ei asioina, ei käsitteinä, ei huumorina, ei arvoina, ei elävänä, ei liikuttavana, ei opettavana - ei minään muuna kuin kirjoittajan oman historian ja kulttuurin versiona. Ja siksi meidän on niin vaikea ymmärtää mitä sillä kielellä kirjoitetaan, koska se ei kuvaa romanien elämää romanikiellellä vaan valtaväestön yritystä kuvata romaneille romanikulttuuria valtaväestön näkökulmasta. Ja he käyttävät sellaista kieltä, joka tuntuu meistä kuolleelta kieleltä, joka on meille jo lakannut olemasta, koska olemme alkaneet puhua sen ohi, ja samaan aikaan kirjoissa käytetyt rakenteet tuntuvat sata vuotta vanhoilta ja uudissanat yli ymmärryksen meneviltä koska eivät ole meidän käyttämääme kieltä, ja, sama toisinpäin.

Ja silti, nyt kun kirjoitettu kieli on jo luotu, me romanit elämme edelleen puhuttua kulttuuria. Kieleemme on katoamassa ja me tajuamme sen. Haluaisimme kovasti opetella kirjoitettua kieltä ja opettaa kirjakieltä, jotta kieleemme säilyisi, mutta se on tuskallista. Se on kuin yrittäisi liimata elävän kukan päälle tarrakuvaa siitä, miltä elävän kukan pitäisi kuvassa näyttää. Ja se sattuu, se sattuu sydämeen sieluun ja silti on pakko yrittää, koska muuta ei ole tarjolla. Meidän väestöllämme on miljoona muuta puutetta, joihin se huutaa apua kovemmin ja tarvitsevammin. Ja me, jotka huudamme kielelle apua, meitä ei kuulla, koska pyydämme selaista mitä muut ovat jo saaneet - ei nähdä, että meiltä se vielä puuttuu.

Haluaisimme käydä samanlaista keskustelua romanista kuin Suomen kielestä käytiin keskellä suurta kielisotaa. Haluaisimme kirjallisen tiedon omaavien tutkijoiden tekemän meille selkokielisiä kielen oppaita ja materiaalia, joihin otettaisiin suullisen kielen elementtejä kuin kuultokuviksi, joiden läpi kieli voisi kukkia rehevämmin ja elävämmin, ja siten yhdistäisimme herkemmin kirjoitetun ja puhutun kielen muotoja. Haluaisimme kaikenlaisia kirjoja, joita voisimme lukea, opetella ulkoa, värittää, opiskella ja taittaa hiirenkorville.

Me haaveilemme sellaisesta elämästä, jossa romanit kääntävät romanikielisiä kirjallisuutta maailmankirjallisuuden klassikoiden joukkoon.

Jotta siihen pääsisimme, me tarvitsemme sellaisia isoja kirjan tekemisen hankkeita, joissa kirjakieli ja puhuttu kieli kohtaavat ja joissa luodaan sellaista materiaalia, joka sopii romanin suuhun ja sieluun.

Kirjoja, joissa otetaan kirjakielen joukkoon sanoja, joilla romanit kuvaavat omaa elämäänsä: nälkää, kerjäämistä, kylmyyttä, iloa, köyhyyden solidaarisuutta, palelevia varpaita kumisaappaissa talvipakkasella, iloa joka syntyy kevätpäivästä, siskon häistä, serkujen tappelusta, illanistujaisista, jossa soitetaan haitaria ja vanhat innostuvat näyttämään kuinka ennen tanssittiin, veljestä joka sairastaa keuhkojaan eikä koskaan kasva isoksi, hevosesta joka on auto tärkeämpi, kulkukoirasta josta tuli lasten ystävä, leikeistä joita lapset leikkivät, kaatopaikalta löytyneistä aarteista, isän ikävästä, äidin sylistä, mummon perunavellistä, uudesta kännykässtä, autoista, merkkivaatteista.

Siitä taivaasta josta aurinko paistaa kaikille, niistä tähdistä jotka näkyivät joka kylään, koska katuvaloja ei siellä ennen ollut, kesän kukkaseppeleistä, ensimmäisestä rakkaudesta, uudesta asuntovaunusta, siitä tavallisesta romanielämästä, jossa koko suku elää, käy töissä ja asuu eri puolilla Eurooppaa. Ja kaikki tämä tapahtuu myös romaniksi. *

**Päivi Majaniemi, FM,
projektipäällikkö
Suomen Romaniyhdistys**

Kirjoitus on julkaistu 4.4.2019 englanniksi Multilingual month -sivuilla, joka on osa Kulttuuria kaikille hankkeen koordinoimaa Monikielisyyttä ja moninaisuutta kulttuurikentän varantona -projektia. Projekti kuuluu Norden 2020 – Vad händer med välfärden i Norden-hankkeeseen, <https://multilingualmonth.org/2019/04/04/romani/>

Jenni Helakorven väitöstutkimus

Viattomuus, etuoikeus ja vastuu

Valtasuhteet kansallisten romanivähemmistöjen peruskoulutusta koskevissa toimintapolitiikoissa ja käytännöissä

**Helsingin yliopisto,
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kasvatustieteellisiä tutkimuksia,
numero 83**

Tarkastelen tässä väitöskirjassa niitä toimintapolitiikkoja ja käytäntöjä, joita kohdistetaan kansallisten romanivähemmistöjen peruskoulutuksen edistämiseen Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Tutkimuksessa analysoin toimintapolitiikoissa ja käytännöissä rakentuvia valtasuhteita. Tutkimuksessani kysyn, minkälaisia subjektiviteetteja - käsityksiä itsestä suhteessa muihin ja yhteiskuntaan - toimintapolitiikoissa ja käytännöissä rakentuissa valtasuhteissa yksilöille mahdollistuu. Tutkimus koostuu kolmesta julkaisusta ja yhteenvedo-osasta. Tutkimus on monitieteinen liikkuen kasvatustieteen, sosiologian, feministisen tutkimuksen ja vähemmistötutkimuksen risteymisissä. Tutkimuksen ylirajainen, transnationaalinen ja translokaalinen, aineisto koostuu suomalaisista, ruotsalaisista ja norjalaisista romaneja ja peruskoulutusta koskevista politiikkadokumenteista (N=8) sekä haastatteluista 24 tutkimusosallistujan kanssa, jotka työnsään toimeenpanevat kansallisia politiikkaohjelmia. Viiden suomalaisen osallistujan haastattelut ovat etnografisia sisältäen osallistuvaa havainnointia yhdestä neljään päivän ajalta.

Tutkimuksessa politiikkadokumenteista identifioidaan kolme keskeistä tapaa esittää ongelmia kansallisten romanivähemmistöjen peruskoulutukseen liittyen: 1. ”romanioppilaiden erityiset tarpeet” 2. ”romaniperheet” ja 3. ”kansallisten vähemmistöjen kulttuurit koulussa”. Politiikkadokumen-

teissa ongelmat paikannetaan siis monin tavoin romaneihin sen sijaan, että ongelmaksi kuvattaisiin kouluinstitution rakenteet, rakenteellinen syrjintä tai rasismi. Yksi politiikkadokumenttien ehdottama toimenpide on romanitaustaisten työntekijöiden palkkaaminen kouluun työskentelemään romanioppilaiden ja -perheiden sekä koulun henkilökunnan kanssa (Roma mediators). Romanitaustaisten työntekijöiden tarvetta perustellaan yllämainituilla ongelmarepresentaatioilla. Tutkimuksen analyysi suomalaisten romanitaustaisten työntekijöiden työstä kuitenkin osoittaa, että voidakseen tehdä työtään romanitaustaisten työntekijöiden tulee neuvotella suvaitsevaisuuden diskurssin kanssa ja asettua sen tuottamiin valtasuhteisiin. Suvaitsevaisuuden diskurssissa yksilöt asemoituvat valtasuhteisiin, joissa osa paikantuu mahdollisiksi suvaitsisijoiksi ja toiset mahdollisiksi suvaituiksi. Romanitaustaiset työntekijät nähdään kaikkien romanien edustajina, joiden oletetaan työskentelevän ennakkoluuloja vastaan omalla läsnäolollaan ja näin tulevan myös mahdollisesti suvaituiksi. Vastuu muutoksesta asettuu näin romanitaustaisten työntekijöiden harteille. Tutkimuksessa analysoidaan myös tiedon tarjoamista romaneista kouluissa. Tiedon tarjoaminen romaneista on laajasti ehdotettu käytäntö politiikkadokumenteissa. Tutkimuksessa osoitetaan, että haastatellut pohjoismaiset romanitoimijat pyrkivät tiedon avulla haastamaan romaneja rodullistavia prosesseja koulussa sekä koulujen ja yhteiskunnan laaja vaikenemista romaneista osana näitä kansallisvaltioita. Analyysi osoittaa, että käytäntönä myös tiedon tar-

joaminen romaneista sisältää lähtökohdan, jossa vastuu muutoksesta on romaneilla.

Tutkimukseni keskeinen johtopäätös on, että nykyiset toimintapolitiikat ja käytännöt koskien romaneja ja peruskoulua keskittyvät ennen kaikkea romaneihin ja heidän toimintaansa, mikä mahdollistaa viattoman subjektiviteetin muille kuin romaneille. Tutkimuksen analyysi ehdottaa, että romaneille mahdollistuvat subjektiviteetit ovat sellaisia, joihin sisältyy vastuu muutoksesta, nykyisestä tilanteesta sekä käsitys itsestä vaillinaisena. Samanaikaisesti muille kuin romaneille on tarjolla viattoman, auttajan ja suvaitseijan subjektiviteetit. Katson, että keskittyminen romaneihin ja samanaikainen viattoman ja auttajan subjektiviteettien tarjoaminen muille heijastelee niitä epäsymmetrisiä valtasuhteita, joihin nykyiset diskurssit yksilöt asettavat. Väitänkin, että toimintapolitiikat, joissa pyritään romanien koulutuksen edistämiseen, hyötyisivät sen analysoimisesta, minkälaisia valtasuhteita nykyiset diskurssit tuottavat. Näin romaneja koskevissa kansainvälisissä ja kansallisissa politiikkaprosesseissa pystyttäisiin entistä paremmin edistämään romanien yhdenvertaisuutta.

Jenni Helakorven väitöskirja Innocence, privilege and responsibility on luettavissa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/317940/innocenc.pdf?sequence=1&isAllowed=y> *

**Tiivistelmän lyhennelmä julkaistaan
Jenni Helakorven luvalla.**

Teksti WWW.LUKULIIKE.FI Kuva WWW.OPH.FI

Mikä on Lukuliike?

Lukuliike on hallitusohjelmaan kirjattu jatkuva ohjelma, jonka tavoitteena on edistää Suomessa asuvien lukutaitoa, lapset ja nuoret edellä. Lukuliike pyrkii laajentamaan lukutaidon käsitettä ja tuomaan esiin monilukutaitoa sekä monikielisyyttä.

Suomi on ollut vuosituhannen alusta alkaen kärkisijoilla lukutaitoa mittaavissa tutkimuksissa, ja suomalaisnuorten erityispiirre on korkea osaamistaso kaikissa oppilasryhmissä. Heikkojen lukijoiden määrä on kuitenkin lisääntynyt ja huippulukijoiden määrä vähentynyt. Alle 25-vuotiaiden lukutaidon taso on heikompia kuin reilu vuosikymmen aikaisemmin.

Lukuliikkeen tarina sai alkunsa vuonna 2017, kun Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui koolle lukutaidon ammattilaisista koostuvan kansallisen Lukutaitofoorumin. Kokoonpanon tarkoitus oli pohtia, millaisin keinoin suomalaislasten ja -nuorten heikentyvään lukutaitoon tulisi vastata. Näin syntyi ajatus Lukuliikkeestä, jolle Lukutaitofoorumi asetti neljä suuntaviivaa:

- lasten ja nuorten lukemaan innostaminen

- kasvuyhteisöjen aktivoiminen lukutaidon tueksi
- ammattilaisten osaamisen ja yhteistyön vahvistaminen sekä
- lukemista edistävien rakenteiden luominen.

Suuntaviivoja ryhdyttiin tuomaan käytäntöön vuoden 2019 alusta, kun Lukuliikkeelle valittiin koordinaattori ja sen kotipesäksi määriteltiin Opetushallitus. Lukuliike onkin kirjattu hallitusohjelman 2019 kohtaan "3.7.1 Kulttuuri, nuoris ja liikunta-asiat". Lukuliikkeen toimintaa seuraa seurantaryhmä, jonka puheenjohtajana toimii kirjailija Juha Itkonen. Lukuliike toimii valtakunnallisesti suomenkielisenä ja ruotsinkielisenä (Läsrörelsen).

Lukutaito on mielen supervoima

Lukuliike painottaa monimuotoista lukutaitoa, joka ei rajoitu vain yhteen tekstityyppiin. Uudet teknologiat muuttavat arkea, työtä ja väistämättä myös lukutottumuksia. Käsitys lukutaidosta on laajentunut, ja nyt puhutaankin monilukutaidosta. Siihen sisältyvät luetun tulkinta ja arviointi sekä luettuun eläytyminen.

Monipuolinen lukutaito on kaiken oppimisen perusta. Lukutaito avaa ovia itsetuntemukseen, omien vahvuuksien löytämiseen sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Se on perusedellytys itsensä kehittämiselle ja aktiiviselle osallistumiselle yhteiskuntaan.

Valtionavustuksia nuorten ja aikuisten lukutaidon edistämiseen

Lukuliike laittoi kesällä valtionavustuksina hakuun 325 000 euroa, jolla tärkeää nuorten ja aikuisten lukutaidon edistämiseen tähtäävää työtä haluttiin tukea. Avustusta haki yhteensä 53 tahoa reilusti yli 2 miljoonan euron edestä, ja hakemusten taso oli erittäin korkea.

Lukuliike päätti rahoittaa kymmentä toimijaa, joiden joukossa on rekisteröityjä yhdistyksiä, liittoja ja kuntia. Rahoitetut hankkeet kattavat maantieteellisesti ison osan Suomesta: ne toimivat muun muassa Uudenmaan, Lapin, Keski- ja Itä-Suomen alueilla. Hankkeet huomioivat suomen- ja ruotsin kielen lisäksi myös saamelais- ja romanikielivähemmistöt.

Rahoitetuissa hankkeissa on huomioitu vahvasti syrjäytymisen ehkäiseminen lukutaidon harjoittamisen kautta. Lukuliikkeen jakamalla avustussummilla muun muassa kiertetään vankiloita, rakennetaan nuorten kanssa heitä innostavia työpajamalleja, käytetään tietokonepelejä lukemisen edistämisen työkaluna, suunnitellaan pakohuonepelejä nuorten kanssa ja harjoitetaan etsivää lukutaitotyötä. Hankkeissa ymmärretään lukutaito laajasti monilukutaitona.

Avustusten haettu määrä osoittaa, että kysyntä nuorten ja aikuisten lukutaitotyön tueksi on suurta. Lukuliikkeen onkin tarkoituksena laittaa jakoon lisää avustusrahoitusta ensi vuonna nuorten ja aikuisten lukutaitotyöhön.

Romano Missio ry:n hankkeen rahoitettavan hankkeen joukossa

Suomen romanikieli on uhanalainen kieli, siksi sen elvyttämiseksi tarvitaan monipuolisia toimenpiteitä myös valtion taholta. Drabavaha tsetanes! - Luetaan yhdessä! -kerhotoiminnan kautta tuetaan romanikielen elvytystyötä ja samalla kehitetään romanien yhteyttä omalla paikkakunnalla ja kannustetaan romaniperheitä lukuharrastuksen pariin. Kerhotoimintaa varten kehitetään sopivaa materiaalia. Lukeminen tapahtuu romani- ja suomen kielellä. Lukukerhoista tiedotetaan Romano Boodos -lehden ja omien sivujen kautta. Romaneilla on paljon ”hiljaista kielen osaamista”, lukuhanke avulla heitä rohkaistaan käyttämään kieltä omassa arjessaan perheen keskuudessa. Kerhotoiminta aloitetaan 2-3 paikkakunnalla ja sen tuotoksien kautta kannustetaan eri puolilla Suomea olevia paikallisia romaninyhdistyksiä ottamaan toimintaansa mukaan romanikielen lukukerhot. Tavoitteena on myös rakentaa verkko romanikielenkanava. *

Lisää Lukuliikkeestä:
Lukuliike.fi

Teksti **TUULA ÅKERLUND**

Drabavaha tsetanes! Luetaan yhdessä!

Opetushallitus asetti haettavaksi Lukuliikkeen toiminta-avustuksen, jonka pyrkimyksenä on vahvistaa nuorten ja aikuisten lukutaitoa kiinnittämällä heidät osaksi yhteiskuntaa ja ehkäisemällä syrjintää. Lukuliikkeen tarkoituksena on edistää lukuliikkeelle asetettujen suuntaviivojen toteutumista käytännön verkostoitumisen ja toimeenpanon kautta. Suuntaviivat ovat seuraavat: Lasten ja nuorten lukemaan innostaminen, kasvuyhteisön aktivoiminen lukemisen tueksi, ammattilaisten osaamisen ja yhteistyön vahvistaminen sekä lukemista edistävien rakenteiden luominen.

Romano Missio osallistui toiminta-avustuksen hakuun Drabavaha tsetanes! Luetaan yhdessä! hankkeella. Iloisena yllätyksenä Opetushallitus myönsi esittämällemme hankkeelle 15 000 euron valtionavustuksen. Avustuksen käyttöaika on 1.1.2021-31.12.2021.

Romano Missio Suomen vanhimpina romanijärjestönä on kyennyt vuosikymmenten ajan seuraamaan romanikielen asemaa ja järjestö on ollut erityisen huolissaan Suomen romanikielen tulevaisuudesta. Romanikieli on suuressa vaarassa kadota romaninyhteisön keskuudesta. Sen eteen on tehtävä elvytystyötä kaikkia mahdollisia toimintamuotoja käyttäen. Vinkin hakea Opetushallituksen lukemaan innostava Lukuliike-hanketta saimme Satu Blomerukselta. Innostuimme heti siitä ja näemme, että hanke palvelee romaniväestöä monessa mielessä. Se on uusi ja hyvä toimintamuoto romanikie-

len elvytyksen tiellä. Se myös innostaa romaneja lukemisharrastuksen pariin ja rohkaisee romaniperheitä käyttämään omaa kieltään arjen keskellä.

Konkreettiset toimenpiteet ovat:

- Kolmen lukukerhon perustaminen: Helsinki, Hollola, Riihimäki; lukumateriaalin kokoaminen kerhotoiminnan käyttöön, koulutuksen järjestäminen kerhojen vetäjille, romanikielisen nettikanavan kehittäminen.
- Selkeänä tavoitteena on nimenomaan kielenkäyttötilanteiden lisääminen. Isolla osalla romaneista on romanikielen hiljaista osaamista. He ymmärtävät lukemaansa, mutta eivät osaa tai kehtaa käyttää sitä itse. He ovat noloina siitä, että heidän romanikielen taitonsa on vajavaista. Hankkeen välityksellä haluamme samalla herättää romanien ymmärrystä kielen säilyttämisen tärkeydestä. Tavoitteenamme on saada aikaan asennemuutos oman kielen ja kulttuurin terveeseen arvostamiseen ja säilyttämiseen ja lukuharrastuksen innostamiseen romaniperheissä.
- Kerhotoiminta aloitetaan kolmella paikkakunnalla ja sen toiminnan ja tuotoksien kautta kannustetaan paikallisia romaninyhdistyksiä ottamaan rohkeasti toimintaansa mukaan myös romanikielen lukukerhot. *

Lisää hankkeesta:
tuula.akerlund@romanomissio.fi

TEKSTI Katja Ärling VALOKUVA Natalie Ärling

Katja Ärling aloitti työt aluehallintoviraston suunnittelijana

Olen aloittanut tänä syksynä työn Lounais-, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston suunnittelijana romanikysymysten parissa. Pääosin käytännön työtä ohjaa Suomen romanipoliittisen ohjelman (ROM-PO) päätavoite: tukea edelleen romanien yhteiskunnallista integraatiota. Alueeni on laaja, käsittäen yhteensä 104 kuntaa. Kansallista toimenpideohjelmaa täydentävät paikalliset ja maakunnalliset romaniasiaihin toimenpideohjelmat (nk. MAARO-ohjelmat).

Taustastani voin kertoa, että kuluneen vuosikymmenen aikana olen ollut koulunpenkillä, opettajana (luetakoon myös: oppijana) - paikassa, jossa intohimoni ja asiantuntijuuteni ovat kohdanneet. Olen toiminut aineopena peruskoulussa sekä ammattioppilaitoksessa. Kahtena edellisenä vuotena olin Valma-opettajana erityisammattioppilaitoksessa maahanmuuttajien kanssa ja nyt viimeksi kuluneen lukuvuoden ajan opinto-ohjaajana peruskoulussa. Substanssia on siis koulutusasioissa.

Taustalla on myös järjestö- ja yhdistystoimintaa vuosien ajalta; olen Operaatio Ruokakassin perustajajäsen. Järjestön voin hyvällä omallatunnolla mainita olevan ns. yksi lapsistamme. Työ oli kaiken organisoinnin lisäksi hyvin käytännönläheistä; sote-asiat tulivat tutuiksi.

Motivaationi siis sykkii syvällä; aion työskennellä palavasta halusta, koska se silmikoituu elämäni tarkoitukseen, päämäärään ja henkilökohtaisiin kehitystavoitteisiin. Koulutukseltani olen valtiotieteen maisteri, sosiologia pääaineenani ja sen jälkeen jatko-opiskelin aineopettajaksi. Uskon sosiologisen mielikuvituksen

natsaavan hyvin yhteen tässä duunissa! Koen tämän työn palvelutehtävänä, ja toivonkin tulevilta työpäiviltä vuorovaihtteisia, yhteisen jakamisen agendalla menestyksekkäitä tehtäviä.

Vilpittömästi ja kiitollisena voin todeta juuri tämän työn romaniasioiden parissa sopivan allekirjoittaneelle. Vaikkakin elämä pääsi todella ihanasti yllättämään, en olisi hetki sitten tiennyt edes hakevani tätä tointa. `Romanus` taas kuuluu luonnollisesti identiteettiini. Edesmenyt äitini kehotti minua joskus: "pidä aina kaaleitten puolta".

Romanityötäkin olen aiemmin tehnyt vapaaehtoisena, mm. olen ollut mukana kirjoittamassa isoja, läpimenneitä hankerahoitushakemuksia. Pienemmän mitakaavan hankemeriittiin lasken järjestämäni harrastustoiminnan teatterin ja liikunnan parissa Turun seudulla. Aiemmin alueellisen romaniasiaihin neuvottelukunnan jäsenenä olin aktiivisesti erityisesti opetustoimessa mukana.

Monet ovat kysyneet: "Mitä sä niinku teet siel töissä"? Tämä onkin tärkeä kysymys!

Romanit ovat edelleen aliedustetuna yhteiskunnallisessa osallisuudessa. Uskon yhteistyön mahdollisuuksiin, ja yritän omalta osaltani tehdä parhaani, tulostavoitteellisesti.

Työhön liittyy oleellisesti yhteistyö todella laajan verkoston kanssa; valtakunnallinen romaniasiaineuvottelukunta, paikalliset romanityöryhmät ja muut romaniasioista vastaavien AVlen suunnittelijat, kunnat ja sidosryhmät sekä järjestöt. Tarpeiden selvittäminen sekä ajantasainen yhteiskunnallisten toimintojen seuraaminen työn kehittämisessä vaatii myös aikansa. Tulevaa toimintasuunnitelmaa ajatellen tämä on preferenssinä. Olen myös mukana muutamassa isommassa yhteistyöryhmässä asiantuntijajäsenenä.

Tällä hetkellä valmistelen luentoja oppilaitoksiin ja yhteistyökumppaneiden järjestämiin seminaareihin. Turun yliopiston monikulttuurisuusopintoihin ja valtakunnallisen sosiaalityön kurssille on pyydetty luento aiheesta: valtakunnalliset ja alueelliset toimijat sekä järjestöt romaniasioita hoitavina tahoina. Tämä työ taas parhaimmillaan vahvistaa synergiaetuja ja hyviä käytäntöjä ja toimenpideoitoja.

Pieni osa työstä on henkilökohtaista palveluohjausta ja neuvontaa. Kaikki tieto kentältä on arvokasta työn toteuttamisen kannalta. Suurin osa yhteydenotoista on koskenut asumiseen liittyviä seikkoja. Suunnittelen maakunnallista seminaaria yhdessä muiden toimijoiden kanssa palveluasumisesta ja erityisesti ns. välimuotoisista ratkaisuista. Niin tässä kuin monessa muussakin asiassa tieto palveluiden saatavuudesta on pirstaleista; yksittäisen henkilön voi olla haastavaa saada apua.

Yksi monista työpöydälläni olevista "projekteista" liittyy romanilasten- ja nuorten perusopetuksen tukemiseen sekä jatko-opintoihin valmistautumiseen. Tässä saattaisi olla apuna - varsinkin tänä poikkeuksellisenä aikana - ns. Icehearts-kasvattaja-malli.

Kun tekemiset ja pyrkimykset, joita on rakentanut monen vuosikymmenen ajan, saa yhtäkkiä aikansa ja paikkansa, on olotila jopa hämmäntävä. Augustinus kirjoittaa sieluumme etukäteen piirretyistä ääriivoista. Sir Winston Churchill: "Enemmän tai myöhemmin olemme siellä, missä ajatuksemmekin ovat." Tämä kannustakoon meitä kaikkia. Toivon meille kaikille iloa ja syvänonnellista syksyn aikaa! Jatketään matkaa yhdessä, elämämme värejä askarrellen, ajatuksen salpaantuessa. *

Parhain terveisin, ensilunta odotellessa, Katja Theresa Ärling

Romaniasiain neuvottelukunnan päivän teemana romanikieli

Savonlinnan seudun romanilähetys ry on vuonna 1971 perustettu puoluepoliittisesti sitoutumaton yhdistys, jonka jäsenenä on tällä hetkellä 68 maksavaa jäsentä perheineen.

Yhdistyksen arvolähtökohtana on vahvistaa aktiivisen kansalaisyhteiskunnan toteutumista sekä suvaitsevaisuutta, hyvinvointia ja sosiaalisia oikeuksia. Yhdistys pyrkii luomaan yleisiä toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia verkostoitumiseen. Yhdistys on myös siltanrakentajana valtaväestön ja romanikulttuurin välissä.

Yhdistyksen toiminnan tarkoituksena on edistää ja valvoa Suomen lain mukaisten perusoikeuksien ja yhdenvertaisuudentoteutumista, sosiaalisia, taloudellisia ja vähemmistöpoliittisia oikeuksia. Yhdistys edistää romanikulttuurin ja -kielen asemaa, romaniväestön integroitumista yhteiskuntaan sekä romanien osallistumista julkiseen elämään ja päätöksentekoprosessiin. Yhdistys vastustaa rasismia ja syrjintää.

Romanikieleen liittyvää toimintaa Savonlinnassa

Romanikielen opetus on alkanut Savonlinnassa vuonna 1997 iltapäiväkerhon muodossa. Lapset tulivat koulupäivän jälkeen kerholle, jossa oli 2 tunnin mittainen romanikielen osuus ja läksyparkki samassa yhteydessä. Jossain vaiheessa todettiin tämän käyvän lapsille liian raskaaksi, joten kävin koulutoimen kanssa keskustelua mahdollisuudesta saada romanikielen opetus sisällytyksi kouluaikaan. Opetus oli tarkoitus pitää yhdessä koulussa, jonne muut lapset tuotaisiin taksilla. Myös ruokailu oli tarkoitettu kaikille oppilaille. Romanikielen opetus alkoi tässä muodossa muistaakseni vuonna 1999.

Ensimmäisinä kirjoina meillä oli lapsilaula koulussa Drom - romanien tie (ilm. 2009 ja Buttiako liin 1 (2003). Käytimme myös Miranda Vuolasrannan kirjaa Romani Tsimbako Drom, joka oli selkeä ja sisälsi mukavia tehtäviä. Siihen aikaan eli 2000-luvun alussa ei ollut kovin paljon romanikielistä materiaalia kouluopetukseen, verrattuna miten paljon sitä nyt on Opetushallituksen tuottamana.

Olemme myös itse tuottaneet jonkin verran materiaalia koulussa ja kielipesässä.

Tällä hetkellä romanikielen opetuksessa on 9 oppilasta (1 poika ja 8 tyttöä). Opettaja on **Armi Grönstrand** ja hänen apunaan **Mirella Lindgren**. Oppilaat ovat eritasoisia, jonka takia täytyy olla opettaja sekä opettajalla avustaja. Osa lapsista on erityislapsia, joten kaikki ylimääräiset kädet ovat tärkeitä. Opettajan palkan maksaa kaupunki ja avustajan palkan yhdistyksemme eli Savonlinnan seudun romanilähetys ry. Ryhmä on suuri ja vaatii työtä tosi paljon. Romanikielen opetus on kuitenkin mennyt hyvin, eikä poissaoloja tunneilta ole ollut. Kaikki oppilaat ovat innol-

YHTEISELLÄ ASIALLA JO VUODESTA 1971

la mukana opetuksessa. Vuoden 2021 alusta meillä on tarkoitus aloittaa romanilapsille Savonlinnan lisäksi romanikielen opetus Sulkavalla.

Joka kesä pidämme lasten ja nuorten päiväleiritoimintaa, jossa opiskelemme päivittäin 2 tuntia romanikieltä. Paikkana on Itä-Karjalan kansanopisto. Päiväleiri kestää noin kaksiviikkoa ja on Ely:n rahoittama toimi.

Savonlinnan seudun romanilähetys ry on järjestänyt romanikielen kesäkoulua 12 vuoden ajan Itä-Karjalan kansanopistolla. Kesäkoulu kestää kuusi päivää. Romanikielen virallista opiskelua on päivää kohti noin 6 tuntia. Opetuksessa edetään oppilaiden tason mukaan. Nykyisin opetuksessa käytetään paljon puhuttua romanikieltä ja erilaisia tarinoita ja kertomuksia eri aikakausilta. Vuoden 2020 kesäkoulun järjestäminen oli aika haas-

Itsenäisyyspäivän vastaanotto vuonna 2019.

teellista koronan takia, mutta kaikki meni hyvin. Kiitos kaikille mukana olleille! Pääopettajana oli Armas Hagert Jyväskyläs-tä, joka taitaa romanikielen opetuksen pitkällä urallaan. Aluksi kielikoulu oli tarkoitettu vain Savonlinnan ja lähikuntien romaneille, mutta nyt toiminta on laajentunut siinä määrin, että koko Suomesta voi hakea ja osallistua kesäkouluun. Paikkoja on rajallisesti: parhaillaan meillä on ollut 100 opiskelijaa, joka on jo aika iso määrä. Jokaiselle ryhmälle on omat opettajat. Lapset, nuoret, pitkälle edenneet ja vasta alkajat. Materiaalia on ollut hyvin saatavilla.

Itä-Karjalan kansanopiston rehtori, opetusneuvos Maija Tenojoki on mahdollistanut kesäkoululle hyvät puitteet luonnonkauniin Valoniemen miljöössä. Suuri kiitos siitä Maijalle, joka on tehnyt yhteistyötä jo isäni Armas Baltzarin kanssa paljon ennen minua.

Savonlinnassa toimi Opetushallituksen rahoittama kielipesä vuosina 2009–2015, jonka jälkeen rahoitus kielipesätoiminnalle loppui. Kielipesät kokosivat eripuolille Suomea, pääosin Itä-Suomeen, ihmisiä romanikielen pariin vauvasta vaariin. Tilaisuudet olivat muutenkin hyvä sosiaalinen tapahtuma romaneille, koska kielipesässä puhuttiin romanikieltä niillä tiedoilla ja taidoilla, mitä kullakin osallistujalla oli.

Kielen puhuminen ja siirtäminen

Mielestäni romanikielen puhuminen on täällä Itä-Suomessa vielä jonkin verran voimissaan, mutta tilanne menee huonompaan suuntaan, jos emme saa siirrettyä kieltä nuorelle sukupolvelle. Vanhemmilla pitäisi olla romanikielen puhumisen taito, jotta he kykenevät siirtämään sitä lapsilleen. Romanikieli on Unescon mukaan uhanalainen. Viimeistään nyt meidän kaikkien täytyisi huolehtia siitä, että emme menetä kieltämme. Jos niin käy, myös kulttuurimme on vaarassa kadota tai näivettyä. *

Ossi Blomerus

**Savonlinnan seudun romanilähetys.
Puhe Romaniasiaien
neuvottelukunnan päivän ohjelmaa
varten 16.9.2020**

Leena Nissilä uusiin tehtäviin

Helsingin yliopiston rehtori on nimittänyt filosofian tohtori Leena Nissilän Helsingin yliopiston Kielikeskuksen johtajaksi 1.1.2021 alkaen.

Kielikeskus on yliopiston erillisyyksikkö, jossa opiskelee vuosittain yli 13 000 opiskelijaa ja työskentelee 150 henkilöä. Kielikeskus on siten Suomen suurin kielikouluttaja.

Latso diives -lehti onnittelee Leena Nissilää uuden työtehtävän johdosta. Lehti menettää Leenassa määrätietoisuuden tukijan ja loistavan kolumnistin. *

TEKSTI Mertsä Ärling

Suomen Romanifoorumissa uusia tuulia

Suomen Romanifoorumi aloitti toimintansa uudella hallituskokoonpanolla 26.10.2020 ensimmäisen kokouksen muodossa. Kokouksessa käytiin läpi järjestön pelisääntöjä ja hallituksen jäsenten toiveita sekä näkemyksiä, mitä tulevan kauden työ tulisi pitää sisällään.

Iso tavoitteemme on, että kolmen vuoden sisällä SRF on Suomen vaikuttavimman romanijärjestö sekä romaniyhenteisöön sisänpäin että yhteiskunnan suuntaan.

Järjestön toiminnan tulee palvelua entistä paremmin kattoliiton jäsenyhdistyksiä, joten hyviä käytänteitä tullaan jakamaan yhdistysten kesken päämäärätietoisesti.

Tulemme myös panostamaan jäsenjärjestöjen tukemiseen sekä taloudellisesti että sisällöllisesti enemmän, jotta yhdistykset ja niiden toiminta voimistuisivat omilla alueillaan.

Jokaisella hallituksen jäsenellä tulee olemaan selkeä vastuualue, jota

kehitetään yhdessä työntekijöiden ja hallituksen jäsenten kanssa.

Uuden hallituksen kokoonpano:

- Puheenjohtaja: Mertsä "Medi" Ärling, Helsinki
- Varapuheenjohtaja: Voitto Friman, Salo
- Leif Långström, Jyväskylä
- Dimitri Thesslund, Lahti
- Niko Varjola, Espoo
- Tiina Isberg, Lohja
- Henry Hedman, Riihimäki
- Asiantuntijajäsen Inga Angersaari, Kuopio

Varajäsenet:

- Ossi Blomerus, Savonlinna
- Allan Lindberg, Jyväskylä

Lisää tietoa Foorumista:

<https://www.romanifoorumi.fi> *

Onnea valmistuneille!

Marita Friman ja **Voitto Friman** valmistuivat tänä syksynä Diakonia-ammattikorkeakoulusta sosionomeiksi. Samaan aikaan tutkinnon suoritti myös **Terno Blomerus**. Kuluneen syksyn aikana opinnoistaan valmistuneita romaneja on eri puolilla Suomea. Latšo diives onnittelee kaikkia, jotka ovat saavuttaneet elämänmittaisella opintopolulla yhden askeleen eteenpäin! Marita ja Voitto kertovat opinnoistaan ja työstään seuraavaa.

Meillä molemmilla on takanamme työhistoriaa kymmenien vuosien ajalta. Olemme toimineet niin vapaaehtoisuudessa kuin palkkatyössä monissa eri paikoissa. Näihin työpaikkoihin meillä on ollut sellainen koulutus, joka mahdollisti työskentelyn. Kuitenkin yhteiskunnan muuttuessa alettiin monissa tehtävissä vaatia ammattikorkeakoulutason tutkintoa. Tämä sai meidät harkitsemaan, olisiko meistä vielä opiskelamaan tämän tasoista koulutusta tässä iässä. Totesimme yhdessä, että haluamme molemmat olla tulevaisuudessa mukana työelämässä. Tähän varmasti vaikutti molempien aikaisempi työhistoria sekä melko kaukana hämmöttävä eläkeikä. Siksi päätimme lähteä kouluttautumaan sosionomeiksi. Valintaa helpotti myöskin Diakissa ollut erillishaku juuri siihen aikaan. Valintakokeen pohjalta sosionomiopinnot aloitti Porin Diakin kampuksella tammikuussa 2018 viisi romanitaustaista opiskelijaa.

Opiskelu Diakissa oli mahtavaa, sillä meidät otettiin henkilökunnan puolesta todella hyvin vastaan. Emme kokeneet koko opiskelun aikana missään kohdin eriarvoisuutta henkilökunnan tai kanssa opiskelijoiden puolelta. Tämä mahdollisti täysipainoisen opiskelun, kun ei tarvinnut miettiä sitä, hyväksytäänkö meidät joukkoon, vaikka olimme taustoiltamme erilaisia kuin valtaosa muista opiskelijoista.

Aluksi meille tuotti haastetta päästä kiinni opiskelutekniikkaan, sillä edellisistä opiskeluista oli niin kauan aikaa. Opiskelu oli rankkaa, kun teimme sitä koko ajan työn ohessa. Oli vaikeaa pysyä aikatauluissa, kun tuntui, ettei jäänyt aikaa tehdä tehtäviä. Usein teimmekin niitä yömyöhäisellä ja taistelimme saadaksemme tehtävät valmiiksi vielä siinä vaiheessa, kun ne piti palauttaa. Onnistuimme kuitenkin pääsääntöisesti palauttamaan tehtävät ajoissa.

Meistä lähiopetusviikot olivat mukavia. Onnistuimme saamaan Diakin kampuksen alueelta oman majoituksen, jossa saimme viettää aikaa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa ja tehdä yhdessä tehtäviä. Koimme mukaviksi myös erilaiset ryhmätehtävät, joissa saimme kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden opiskelijoiden kanssa. Nimenomaan juuri nämä ryhmätehtävät

avasivat meitä näkemään sitäkin, että monet yhteiskunnalliset ongelmat eivät koske pelkästään romaneita vaan kaikkia yhteiskunnan jäseniä.

Tulevaisuus on meille vielä avoin. Miellessämme on paljon kysymyksiä, mutta uskomme sosionomin ammatin mahdollistavan paljon tulevaisuudessa. Tällä hetkellä työskentelemme molemmat lastensuojelun parissa, jossa viihdymme. Emme kuitenkaan ole poissulkeneet uusiakaan tehtäviä, joissa voisimme hyödyntää saamaamme koulutusta. *

- Marita toimii nykyään erityislasten kodin ohjaajana.
- Voitto työskentelee ammatillisena tukihenkilönä ja perheyöntekijänä avopalveluiden puolella.

Seuraava
lehti ilmestyy
toukokuussa
2021.

Hyvää
joulua ja
onnellista uutta
vuotta
Latšo Diives
-lehden lukijoille!

Latšo Diives -lehden ilmaistilaus

Kirjeposti-
merkki

Nimi

Osoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Osoitteenmuutoksen yhteydessä tulee mainita myös entinen osoite.

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutus
PL 380
00531 Helsinki